

**MEZINÁRODNÍ AUDITNÍ PRAKTICKÝ MATERIÁL
(IAPN) 1000**

ZVLÁŠTNOSTI PŘI AUDITU FINANČNÍCH NÁSTROJŮ

OBSAH

	Odstavec
Úvod	1 - 10
Část I – Základní informace o finančních nástrojích	11 – 69
Účel a rizika používání finančních nástrojů	14 - 19
Kontroly související s finančními nástroji	20 - 23
Úplnost, správnost a existence	24 - 33
Konfirmace obchodů a zúčtovací centra	25 - 26
Sesouhlasení s bankami a správci finančních nástrojů	27 - 30
Kontroly úplnosti, správnosti a existence	31 - 33
Oceňování finančních nástrojů	34 - 64
Požadavky na účetní výkaznictví	34 - 37
Zjistitelné a nezjistitelné vstupy	38 - 39
Vliv neaktivních trhů	40 - 42
Proces oceňování prováděného vedením	43 - 63
Modely	47 - 49
Příklad běžného finančního nástroje	50 - 51
Externí zdroje určování cen	52 - 62
Využití expertů na oceňování	63
Záležitosti související s finančními závazky	64
Prezentace a zveřejnění informací o finančních nástrojích	65 - 69
Kategorie zveřejňovaných informací	67 - 69
Část II – Záležitosti související s auditem finančních nástrojů	70 - 145
Profesní skepticismus	71 – 72
Záležitosti spojené s plánováním auditu	73 - 84
Pochopení požadavků týkajících se účtování o finančních nástrojích a zveřejňování informací o nich	74
Porozumění finančním nástrojům	75 - 77
Využívání práce osob se speciálními dovednostmi a znalostmi při auditu	78 - 80
Seznámení se s vnitřními kontrolami	81
Pochopení povahy, role a činnosti interního auditu	82 - 83

Seznámení se s metodikou, kterou vedení používá k oceňování finančních nástrojů	84
Vyhodnocení rizik významné (materiální) nesprávnosti a reagování na tato rizika	85 - 105
Obecné záležitosti související s finančními nástroji	85
Faktory ovlivňující výskyt rizika podvodu	86 - 88
Vyhodnocení rizika významné (materiální) nesprávnosti	89 - 90
Faktory, k nimž je potřeba přihlédnout při určování toho, zda a v jakém rozsahu má být testována provozní účinnost kontrol	91 - 95
Testy věcné správnosti	96 - 97
Testy s dvojitým účelem	98
Načasování postupů auditora	99 - 102
Postupy související s úplností, správností, existencí, výskytem a s právy a povinnostmi	103 - 105
Oceňování finančních nástrojů	106 - 137
Požadavky na účetní výkaznictví	106 - 108
Vyhodnocení rizika významné (materiální) nesprávnosti v souvislosti s oceňováním	109 - 113
Významná rizika	110 - 113
Navržení auditorského přístupu.....	114 - 115
Záležitosti, ke kterým je při auditu potřeba přihlédnout v případě, že vedení použije externí zdroj určování cen.....	116 - 120
Záležitosti, ke kterým je při auditu potřeba přihlédnout v případě, že vedení provede odhad reálné hodnoty pomocí modelu	121 - 132
Posouzení toho, zda předpoklady použité vedením jsou přiměřené	129 - 132
Záležitosti, ke kterým je při auditu potřeba přihlédnout v případě, že účetní jednotka využije experta vedení	133 - 135
Určení bodového odhadu nebo rozmezí odhadu	136 - 137
Prezentace a zveřejnění informací o finančních nástrojích	138 - 141
Postupy související se zobrazováním a zveřejňováním informací o finančních nástrojích	140 - 141
Další relevantní záležitosti, ke kterým je při auditu potřeba přihlédnout	142 - 145
Písemná prohlášení	142
Komunikace s osobami pověřenými správou a řízením a s dalšími osobami	143 - 145
Komunikace s regulátory a dalšími osobami	145
Příloha – Příklady kontrol, které souvisejí s finančními nástroji	

Mezinárodní auditní praktický materiál (IAPN) 1000 – „Zvláštnosti při auditu finančních nástrojů“ je potřeba vnímat ve spojitosti s „Předmlouvou k Mezinárodním standardům pro řízení kvality, audit, prověrky, ostatní ověřovací zakázky a související služby“. IAPN neobsahují žádné další požadavky na auditory nad rámec požadavků uvedených v Mezinárodních auditorských standardech (ISA), ani nemění povinnost auditora dodržovat všechny standardy ISA vztahující se na audit. IAPN jsou pro auditory praktickými pomocníky a mají být šířeny osobami, které odpovídají za národní standardy, nebo používány při sestavování odpovídajících národních materiálů. Společnosti je mohou rovněž využít při přípravě školicích programů a interních směrnic.

Úvod

1. Finanční nástroje mohou být použity finančními i nefinančními účetními jednotkami nejrůznějších velikostí k celé řadě účelů. Některé účetní jednotky vlastní hodně finančních nástrojů a realizují transakce značných objemů, zatímco jiné jednotky provedou s finančními nástroji pouze několik transakcí. Některé účetní jednotky realizují transakce s finančními nástroji s cílem podstoupit rizika a těžit z nich, naproti tomu jiné jednotky mohou finanční nástroje použít ke snížení některých rizik a k jejich zajištění a řízení. Tento Mezinárodní auditní praktický materiál (IAPN) se vztahuje na všechny tyto situace.
2. Ve vztahu k auditům finančních nástrojů jsou obzvláště důležité následující Mezinárodní auditorské standardy (ISA):
  - a) standard ISA 540¹ se zabývá povinnostmi auditora při auditu účetních odhadů včetně účetních odhadů, které se týkají finančních nástrojů oceněných reálnou hodnotou,
  - b) standardy ISA 315 (revidované znění)² a ISA 330³ jsou zaměřeny na identifikování a vyhodnocení rizik významné (materiální) nesprávnosti a na reagování na tato rizika,
  - c) standard ISA 500⁴ objasňuje, co se rozumí důkazními informacemi, a popisuje povinnost auditora navrhnout a provést auditorské postupy s cílem získat dostatečné a vhodné důkazní informace, aby byl schopen dojít k přiměřeným závěrům, na jejichž základě vysloví svůj výrok.
3. Účelem tohoto Praktického materiálu je:
  - a) přinést základní informace o finančních nástrojích (Část I),
  - b) popsat záležitosti, které je potřeba brát v potaz při auditu finančních nástrojů (Část II).

Praktické materiály IAPN jsou pro auditory praktickými pomocníky a mají být šířeny osobami, které odpovídají za národní standardy, nebo používány při sestavování odpovídajících národních materiálů. Společnosti je mohou rovněž využít při přípravě školicích programů a interních směrnic.

4. Tento Praktický materiál se vztahuje na účetní jednotky všech velikostí, neboť všem účetním jednotkám, které používají finanční nástroje, může hrozit riziko významné (materiální) nesprávnosti.
5. Pokyny a doporučení, které se týkají oceňování finančních nástrojů a které jsou uvedeny v tomto Praktickém materiálu, se budou vztahovat spíše na finanční nástroje oceněné reálnou hodnotou nebo vykazované v reálné hodnotě. Doporučení týkající se jiných oblastí, než je oceňování, platí jak ve vztahu k finančním nástrojům oceněným reálnou hodnotou, tak k těm, které jsou oceněny zůstatkovou hodnotou. Tento Praktický materiál se vztahuje na finanční aktiva i finanční závazky, ovšem nezabývá se takovými nástroji, jako jsou:

¹ ISA 540 – „Audit účetních odhadů včetně odhadů reálné hodnoty a souvisejících zveřejněných údajů“.

² ISA 315 (revidované znění) – „Identifikace a vyhodnocení rizik významné (materiální) nesprávnosti na základě znalosti účetní jednotky a jejího prostředí“.

³ ISA 330 – „Reakce auditora na vyhodnocená rizika“.

⁴ ISA 500 – „Důkazní informace“.

- a) nejjednodušší finanční nástroje, např. peněžní prostředky, prosté úvěry, pohledávky a závazky,
  - b) investice do nekotovaných kapitálových nástrojů,
  - c) pojistné smlouvy.
6. Tento Praktický materiál se nevěnuje specifickým účetním záležitostem spojeným s finančními nástroji, jako je zajišťovací účetnictví, zisk nebo ztráta při zahájení transakce (často označované jako zisk nebo ztráta „ke Dni 1“), kompenzace, převody rizik nebo snížení hodnoty včetně tvorby rezerv a opravných položek na úvěrové ztráty. Přestože tyto záležitosti mohou být spojeny s účtováním o finančních nástrojích, nespadá debata o tom, jakým způsobem má auditor řešit konkrétní účetní požadavky, do rámce tohoto Praktického materiálu.
7. Audit prováděný v souladu se standardy ISA vychází z předpokladu, že členové vedení, a případně osoby pověřené správou a řízením, přistoupili na určité povinnosti. K těmto povinnostem patří oceňování reálnou hodnotou. Tento Praktický materiál neukládá vedení ani osobám pověřeným správou a řízením žádné povinnosti, ani není nadřazen zákonům a předpisům, kterými se řídí povinnosti vedení a osob pověřených správou a řízením.
8. Tento Praktický materiál byl sepsán v kontextu rámců účetního výkaznictví pro všeobecné účely a účely věrného zobrazení, ale může být za určitých okolností užitečný i v jiných rámcích účetního výkaznictví, např. v rámcích účetního výkaznictví pro zvláštní účely.
9. Tento Praktický materiál se zaměřuje na tvrzení týkající se oceňování a na prezentování finančních nástrojů a zveřejňování údajů o nich, ale věnuje se rovněž, méně podrobněji, úplnosti, správnosti, existenci, právům a povinnostem.
10. Finanční nástroje jsou citlivé na nejistotu odhadu, která je ve standardu ISA 540 definována jako „citlivost účetního odhadu a souvisejících zveřejněných údajů na přirozený nedostatek přesnosti v jeho ocenění“.⁵ Kromě jiných faktorů má na nejistotu odhadu vliv složitost finančních nástrojů. Povaha a spolehlivost informací, které mohou podpořit ocenění finančních nástrojů, se velmi liší, což ovlivňuje nejistotu odhadu spojenou s oceňováním finančních nástrojů. V tomto Praktickém materiálu se pojmem „nejistota oceňování“ rozumí nejistota odhadu spojená s oceňováním reálnou hodnotou.

Část I – Základní informace o finančních nástrojích

11. V různých rámcích účetního výkaznictví mohou existovat různé definice finančních nástrojů. Např. Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) definují finanční nástroj jako jakoukoli smlouvu, kterou vzniká finanční aktivum jedné účetní jednotky a zároveň finanční závazek nebo kapitálový nástroj jiné účetní jednotky.⁶ Finančním nástrojem mohou být peněžní prostředky, vlastní kapitál jiné účetní jednotky, smluvní právo nebo povinnost obdržet nebo poskytnout peněžní prostředky nebo směnit finanční aktiva nebo finanční pasiva, některé smlouvy vypořádané formou vlastních kapitálových nástrojů účetní jednotky, některé smlouvy o nefinančních položkách nebo některé smlouvy vydané pojistiteli, které nesplňují definici pojistné smlouvy.

⁵ ISA 540, odstavec 7 c).

⁶ Mezinárodní účetní standard (IAS) 32 – „Finanční nástroje – vykazování“, odstavec 11.

Této definici může vyhovět široká škála finančních nástrojů od prostých úvěrů a vkladů po složité deriváty, strukturované produkty a některé komoditní smlouvy.

12. Finanční nástroje se vzájemně liší svou složitostí. Tato složitost může mít různý původ a může být zapříčiněna například:

- velmi vysokým objemem jednotlivých peněžních toků, kdy nedostatek stejnorodosti vyžaduje např. při vyhodnocování úvěrového rizika samostatnou analýzu každého z těchto peněžních toků nebo velkého počtu skupin peněžních toků (např. zajištěné dluhové obligace - CDO),
- složitá pravidla určení peněžních toků,
- nejistota spojená s budoucími peněžními toky nebo proměnlivost budoucích peněžních toků, která plyne například z úvěrového rizika, opčních smluv nebo z finančních nástrojů s obsáhlými smluvními podmínkami.

Čím větší je proměnlivost peněžních toků v návaznosti na změny v tržních podmínkách, tím složitější a více nejisté může být ocenění finančního nástroje reálnou hodnotou. Někdy se navíc stává, že finanční nástroje, které je jinak relativně snadné ocenit, jsou vlivem určitých okolností ocenitelné s obtížemi. Platí to například o nástrojích, jejichž trh přestal být aktivní nebo které mají obsáhlé smluvní podmínky. Z derivátů a strukturovaných produktů se stávají nástroje složité ve chvíli, kdy představují kombinaci jednotlivých finančních nástrojů. Složitě může být rovněž účtování o finančních nástrojích v některých rámcích účetního výkaznictví nebo za určitých tržních podmínek.

13. Dalším důvodem složitosti je objem držených nebo obchodovaných finančních nástrojů. Zatímco běžný úrokový swap nemusí být sám o sobě nikterak komplikovaný, účetní jednotka, která vlastní velký počet těchto swapů, bude možná muset použít k identifikování a k ocenění těchto nástrojů a k jejich obchodování sofistikovaný informační systém.

Účel a rizika používání finančních nástrojů

14. Finanční nástroje se používají:

- k zajišťovacím účelům (tedy k upravení stávající míry rizika, kterému je účetní jednotka vystavena); do této kategorie patří:
  - forwardový nákup nebo prodej měny k zajištění budoucího devizového kurzu,
  - převedení budoucích úrokových sazeb na pevné nebo pohyblivé sazby s využitím swapů,
  - nákup opčních smluv, které účetní jednotce zajistí ochranu před pohybem určitých cen, včetně smluv, jejichž součástí mohou být vložené deriváty,
- k obchodování (umožňují např. účetní jednotce podstoupit určité riziko a těžit z krátkodobých pohybů na trhu),
- k investičním účelům (umožňují např. účetní jednotce těžit z dlouhodobé návratnosti investic).

15. Používáním finančních nástrojů lze snížit některá podnikatelská rizika, například riziko změn devizových kurzů, úrokových sazeb a cen komodit nebo kombinaci těchto rizik. Na druhou stranou může přirozená složitost některých finančních nástrojů naopak určitá rizika zvýšit.
16. Podnikatelské riziko a riziko významné (materiální) nesprávnosti se zvyšuje, pokud vedení a osoby pověřené správou a řízením:
- nejsou plně obeznámeni s riziky, se kterými je spojeno používání finančních nástrojů, a postrádají dostatečné dovednosti a zkušenosti s řízením těchto rizik,
  - nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby mohli finanční nástroje správně ocenit v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví,
  - nemají zavedeny dostatečné kontroly nad činnostmi spojenými s finančními nástroji,
  - nepřistoupí ke správnému zajištění rizik nebo se dopustí spekulací.
17. Pokud se vedení plně neobeznámí s riziky, s nimiž jsou finanční nástroje spojeny, může to mít přímý dopad na schopnost vedení řídit tato rizika správným způsobem, což může v konečném důsledku ohrozit fungování účetní jednotky.
18. Níže jsou uvedeny základní druhy rizik, se kterými jsou spojeny finanční nástroje. Tento přehled není vyčerpávajícím výčtem těchto rizik a k popisu zmíněných rizik a ke klasifikaci složek jednotlivých rizik lze použít odlišnou terminologii.
- a) Úvěrovým rizikem (nebo rizikem protistrany) se rozumí riziko, že jedna ze stran finančního nástroje způsobí druhé straně finanční ztrátu tím, že nesplní svou povinnost; toto riziko je často spojováno s neplacením. Součástí úvěrového rizika je vypořádací riziko, tedy riziko, že jedna strana transakce bude vypořádána bez toho, že by zákazník či protistrana poskytli protiplnění.
  - b) Tržním rizikem se rozumí riziko, že dojde k pohybům v reálné hodnotě nebo v budoucích peněžních tocích finančního nástroje, a to v návaznosti na změny v tržních cenách. K příkladům tržního rizika patří měnové riziko, riziko úrokové sazby, komoditní riziko a akciové riziko.
  - c) Riziko likvidity zahrnuje riziko, že účetní jednotka nebude schopna nakoupit nebo prodat finanční nástroj za vhodnou cenu a včas, protože daný nástroj není na trhu prodejný.
  - d) Provozní riziko souvisí se specifickým typem zpracování finančního nástroje. Provozní riziko může růst s tím, jak roste složitost finančního nástroje, a nesprávné řízení provozního rizika může vést k tomu, že se zvýší další druhy rizik. Provozní riziko zahrnuje:
    - i. riziko nedostatečnosti konfirmačních a sesouhlasovacích kontrol, která vede k neúplnému nebo nesprávnému zaúčtování finančních nástrojů,
    - ii. riziko, že dokumentace transakcí je nedostatečná a že tyto transakce nejsou správně monitorovány,
    - iii. riziko, že transakce budou nesprávně zaúčtovány nebo zpracovány, nebo že rizika, která s nimi souvisejí, nebudou správně řízena, a tudíž nebude náležitě zohledněna ekonomická podstata celého obchodu,

- iv. riziko, že pracovníci se příliš spoléhají na správnost oceňovacích metod bez toho, že by je podrobili dostatečnému prověření, a že transakce jsou tudíž nesprávně oceňovány nebo že není správně vyhodnocováno s nimi spojené riziko,
- v. riziko, že používání finančních nástrojů není řádně začleněno do pravidel a postupů účetní jednotky, které se vztahují na řízení rizik,
- vi. riziko ztráty v důsledku nevhodných vnitřních procesů nebo systémů nebo v důsledku selhání těchto procesů či systémů nebo ztráty, která byla zapříčiněna externími událostmi, včetně rizika podvodu z interních i externích zdrojů,
- vii. riziko, že oceňovací metody používané k ocenění finančních nástrojů nejsou aplikovány správně nebo včas,
- viii. právní riziko, které je součástí provozního rizika a souvisí se ztrátami, jež vznikly v důsledku právního nebo regulačního úkonu, kterým se zneplatňuje nebo jinak znemožňuje plnění ze strany koncového uživatele nebo jeho protistrany v souladu se smluvními podmínkami nebo se souvisejícími dohodami o zápočtu. Právní riziko by například mohlo vyplynout z nedostatečné nebo nesprávné dokumentace ke smlouvě, z neschopnosti domáhat se plnění dohody o zápočtu v případě konkurzu, z nepříznivých změn v daňových zákonech nebo z předpisů, které účetním jednotkám zakazují investovat do určitých druhů finančních nástrojů.

19. K dalším rizikům, s nimiž je spojeno používání finančních nástrojů, patří:

- riziko podvodu, které se může zvýšit, jestliže se například zaměstnanec, který má možnost dopustit se finančního podvodu, vyzná ve finančních nástrojích a zároveň je obeznámen s postupem účtování o nich, ale vedení a osoby pověřené správou a řízením nemají o těchto záležitostech dostatečné povědomí,
- riziko, že rámcové vyrovnávací dohody⁷ nejsou náležitě zohledněny v účetních závěrkách,
- riziko, že u některých finančních nástrojů dojde během doby platnosti k tomu, že se z aktiv stanou pasiva nebo naopak, a že k takové změně může dojít náhle.

Kontroly související s finančními nástroji

20. Úroveň pokročilosti a zpracovanosti systému interních kontrol účetní jednotky je určována tím, v jaké míře účetní jednotka používá finanční nástroje, a stupněm složitosti těchto nástrojů. Menším účetním jednotkám tak budou k dosažení jejich cílů stačit méně strukturované produkty a jednodušší procesy a postupy.
21. O způsobu využití finančních nástrojů často rozhodují a konkrétní použití schvalují a dohlížejí na něj osoby pověřené správou a řízením. Naproti tomu úkolem vedení účetní jednotky je řídit a monitorovat míru, do jaké je účetní jednotka vystavena souvisejícím rizikům. Členové vedení, případně osoby pověřené správou a řízením,

---

⁷ Účetní jednotka, která realizuje velký počet transakcí spojených s finančními nástroji s jedinou protistranou, může s touto protistranou uzavřít rámcovou vyrovnávací dohodu. Tato dohoda zajišťuje, že v případě neplnění libovolné individuální smlouvy dojde k jednorázovému vypořádání všech finančních nástrojů, na něž se rámcová vyrovnávací dohoda vztahuje.

odpovídají rovněž za navržení a zavedení systému vnitřních kontrol, který umožní přípravu účetní závěrky v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví. Vnitřní kontroly účetní jednotky nad finančními nástroji budou mnohem účinnější, pokud členové vedení a osoby pověřené správou a řízením:

- a) vytvoří vhodné kontrolní prostředí, v němž se osoby pověřené správou a řízením aktivně zapojí do řízení využívání finančních nástrojů, kde existuje logická organizační struktura s jasně rozdělenými právy a povinnostmi a kde jsou zavedena odpovídající personální pravidla a postupy. Jasná pravidla jsou nezbytná zejména ve spojitosti s rozsahem, v němž mají povoleno jednat osoby, které odpovídají za činnosti související s finančními nástroji. Tato pravidla musejí respektovat veškerá případná zákonná či regulatorní omezení či zákazy týkající se používání finančních nástrojů. Některé účetní jednotky z veřejného sektoru například nemají povoleno využívat při své činnosti deriváty;
- b) zavedou proces řízení rizik, který odpovídá velikosti účetní jednotky a složitosti jejích finančních nástrojů (v některých účetních jednotkách může být například zřízeno oddělení řízení rizik),
- c) vytvoří informační systém, díky kterému se osoby pověřené správou a řízením mohou obeznámit s povahou činností spojených s finančními nástroji a se souvisejícími riziky, včetně náležitého dokumentování transakcí,
- d) navrhnou, zavedou do užívání a zdokumentují systém vnitřních kontrol, jehož účelem je:
  - poskytovat přiměřenou jistotu o tom, že způsob, jakým účetní jednotka používá finanční nástroje, je v souladu s pravidly a postupy účetní jednotky pro řízení rizik,
  - řádně zobrazit údaje o finančních nástrojích v účetní závěrce,
  - zajistit, aby účetní jednotka dodržovala příslušné zákony a předpisy,
  - monitorovat rizika.

V Příloze jsou uvedeny příklady kontrol, které mohou být zavedeny v účetní jednotce, která realizuje transakce s finančními nástroji značných objemů;

- e) sestaví vhodná účetní pravidla a postupy, včetně pravidel a postupů pro oceňování, v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví.

22. Níže jsou uvedeny klíčové prvky procesů řízení rizik a vnitřních kontrol, které souvisejí s finančními nástroji účetní jednotky:

- nastavení přístupu k definování míry rizika, na něž je účetní jednotka ochotna přistoupit v rámci transakcí s finančními nástroji (tato ochota může být označena jako „akceptovatelná míra rizika“ nebo „ochota riskovat“), včetně pravidel a postupů pro investování do finančních nástrojů a včetně kontrolního rámce, v němž činnosti spojené s finančními nástroji probíhají,
- zavedení procesů sloužících ke zdokumentování a schválení nových druhů transakcí s finančními nástroji, v rámci nichž jsou v potaz brána účetní, regulatorní, právní, finanční a provozní rizika spojená s těmito nástroji,

- zpracování transakcí s finančními nástroji, včetně potvrzení a sesouhlasení peněžních prostředků a aktiv, která jsou v držení účetní jednotky, na externí výpisy a prohlášení, a provedení plateb,
- rozdělení povinností mezi osoby, které se zabývají investováním do finančních nástrojů a obchodováním s nimi, a osoby, které odpovídají za zpracování, ocenění a potvrzení těchto nástrojů. Oddělení vývoje modelů, které se podílí na určování cen obchodů, bude například méně objektivní než oddělení, které je co do svého fungování a své organizace nezávislé na pracovišti „front office“,
- oceňovací procesy a kontroly, včetně kontrol nad údaji získanými od externích zdrojů určování cen,
- monitorování kontrol.

23. Povaha rizik, která hrozí účetním jednotkám s velkým množstvím různorodých finančních nástrojů, se bude lišit od povahy rizik, kterým jsou vystaveny účetní jednotky, jež uskuteční pouze několik transakcí s finančními nástroji. Tyto účetní jednotky pak také zvolí odlišné přístupy k vnitřním kontrolám. Platí například, že:

- instituce se značným množstvím finančních nástrojů budou mít zpravidla samostatné oddělení odpovědné za obchodování s finančními nástroji, v němž budou pracovat obchodníci specializovaní na tuto oblast a kde bude zajištěna oddělenost povinností ve vztahu k pracovníkům „back office“ (tedy na pracovišti, kde probíhají faktické kontroly provedených obchodů, ověřování toho, zda při těchto obchodech nedošlo k chybám, a provádění požadovaných převodů). V takovémto prostředí obvykle obchodníci uzavírají smlouvy ústně po telefonu nebo prostřednictvím elektronické obchodovací platformy. Zaznamenání příslušných transakcí a správné zaúčtování finančních nástrojů je v tomto prostředí mnohem obtížnější než v účetní jednotce, která vlastní jen několik finančních nástrojů, jejichž existenci a úplnost lze často potvrdit formou bankovní konfirmace s několika málo bankami;
- naopak účetní jednotky, které vlastní jen několik finančních nástrojů, nepotřebují striktní oddělení povinností a přístup na trh je v nich omezen. Přestože v takovýchto účetních jednotkách je identifikování transakcí s finančními nástroji mnohem snazší, existuje zde riziko, že vedení se bude spoléhat na omezený počet pracovníků, což může zvýšit riziko toho, že budou provedeny neschválené transakce nebo že realizované transakce nebudou zaúčtovány.

Úplnost, správnost a existence

24. Odstavce 25 – 33 popisují kontroly a procesy, které mohou být zavedeny v účetních jednotkách provádějících velké množství transakcí s finančními nástroji, včetně jednotek s odděleními, jakými jsou „front office“, „back office“ nebo „middle office“. Naproti tomu účetní jednotka, která nerealizuje takové objemy transakcí s finančními nástroji, nemusí tyto kontroly a procesy používat, a místo toho si své transakce potvrzuje s protistranami nebo zúčtovacími centry. Tento postup bývá relativně jednoduchý, protože účetní jednotka například vstupuje do transakcí jen s jednou či dvěma protistranami.

Konfirmace obchodů a zúčtovací centra

25. Obecně platí, že u transakcí realizovaných finančními institucemi jsou podmínky finančních nástrojů zdokumentovány v konfirmacích, které si mezi sebou vyměňují protistrany, a v právních dohodách. Úkolem zúčtovacích center je sledovat výměnu konfirmací, párovat obchody a vypořádat je. Centrální zúčtovací centrum je spojeno s burzou a účetní jednotky, které provádějí zúčtování prostřednictvím zúčtovacích center, obvykle využívají procesy, jimiž řídí informace poskytované zúčtovacímu centru.
26. Ne všechny transakce jsou ovšem vypořádávány prostřednictvím burzy. Na mnoha dalších trzích je pravidlem dohodnout si podmínky transakcí před tím, než je přistoupeno k vypořádání. Aby bylo zajištěno správné fungování tohoto procesu, musí být prováděn jinými osobami než těmi, které s finančními nástroji obchodují, aby bylo minimalizováno riziko podvodu. Na jiných trzích jsou transakce potvrzeny poté, co začne vypořádání, a v případě nahromadění většího počtu konfirmací se stává, že vypořádání začne před tím, než jsou sjednány všechny podmínky. Tento jev představuje další riziko, neboť účetní jednotky vstupující do transakce se musejí spolehnout na náhradní možnosti dohodnutí obchodů. K těmto možnostem patří:
- pečlivé sesouhlasování mezi záznamy osob, které s finančními nástroji obchodují, a osob, jež je vypořádávají (důležité je jasné oddělení povinností mezi těmito dvěma skupinami osob), spojené se silnými kontrolami dohledu nad osobami, které obchodují s finančními nástroji, aby byla zajištěna integrita transakcí,
  - kontrolování souhrnné dokumentace od protistran, v níž jsou uvedeny klíčové podmínky i v případech, kdy ještě nebyly sjednány všechny podmínky,
  - důkladné prověření zisků a ztrát obchodníků a ověření toho, že sesouhlasují své údaje na hodnoty, které vypočítalo pracoviště „back office“.

Sesouhlasování s bankami a správci finančních nástrojů

27. Některé součásti finančních nástrojů, jako jsou dluhopisy nebo akcie, mohou být drženy a uschovány odděleně od jiných součástí. U většiny finančních nástrojů navíc dochází v určitém momentě k výplatě hotovosti a tyto peněžní toky začínají proudit brzy po uzavření smlouvy. Tyto úhrady a příjmy peněžních prostředků projdou bankovním účtem účetní jednotky. Pravidelné sesouhlasování účetních záznamů účetní jednotky na záznamy bank a externích správců finančních nástrojů umožňují jednotce zajistit správné zaúčtování transakcí.
28. Je potřeba připomenout, že ne všechny finanční nástroje vedou ke vzniku peněžního toku brzy poté, co je smlouva uzavřena, a ne všechny je možné evidovat u burzy nebo správce. V takových situacích není možné pomocí sesouhlasení odhalit opomenutý obchod nebo obchod nesprávně zaznamenaný a mnohem důležitější jsou pak konfirmační kontroly. I tam, kde je takový peněžní tok správně zaúčtován brzy po uzavření smlouvy o finančním nástroji, není ještě automaticky zaručeno, že byly správně zaúčtovány všechny znaky nebo podmínky tohoto nástroje (např. splatnost nebo možnost předčasného ukončení smlouvy).
29. Pohyby peněžních prostředků mohou být navíc vzhledem k celkové velikosti obchodu nebo k vlastní rozvaze účetní jednotky dosti malé, a může být tedy obtížné je identifikovat. Hodnota prováděných sesouhlasení ještě vzroste, když pracovníci

finančního oddělení nebo jiného úseku „back office“ ověří zápisy na všech účtech hlavní knihy a ujistí se, že jsou platné a doložitelné. Tímto způsobem lze identifikovat, jestli druhá strana zápisů spojených s peněžními prostředky nebyla u finančních nástrojů zaúčtována chybně. Kontrolování uspořádacích a clearingových účtů je důležité bez ohledu na konkrétní zůstatek účtu, protože na účtu mohou být kompenzované a odsouhlasené položky.

30. V účetních jednotkách s velkým objemem transakcí s finančními nástroji mohou být kontroly kompenzovaných a odsouhlasených položek zautomatizované. V takových případech musejí být zavedeny náležité IT kontroly. Kontroly jsou nutné zejména k zajištění toho, aby byly údaje z externích zdrojů (jako jsou banky a správci finančních nástrojů) i ze záznamů účetní jednotky získávány v úplnosti a správně a nebyly před sesouhlasením či během něj falšovány. Kontroly musejí dále zajistit, aby kritéria, podle kterých jsou zápisy párovány, byla dostatečně restriktivní a zabraňovala nesprávnému zúčtování sesouhlasovaných položek.

Další kontroly úplnosti, správnosti a existence

31. S ohledem na přirozenou složitost některých finančních nástrojů nebude vždy hned patrné, jak mají být v systémech účetní jednotky zaznamenány. V takových situacích může vedení nastavit kontrolní procesy, které budou monitorovat pravidla a postupy předepisující způsob, jakým mají být určité druhy transakcí oceněny, zaznamenány a zaúčtovány. Tyto postupy a pravidla jsou obvykle zavedeny a v předstihu prověřeny kvalifikovaným personálem, který dovede v plné míře pochopit dopady finančních nástrojů, jež mají být zaúčtovány.
32. Některé transakce mohou být po úvodním provedení zrušeny nebo upraveny. Uplatnění vhodných kontrol spojených s rušením či upravováním transakcí může snížit riziko významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou. Účetní jednotka může mít nadto zaveden proces k opětovnému potvrzení obchodů, které jsou zrušeny nebo upraveny.
33. Ve finančních institucích s velkým objemem obchodů obvykle zkušený zaměstnanec prověřuje denní zisky a ztráty v jednotlivých portfoliích obchodníků a posuzuje, zda vycházejí ze zaměstnancovy znalosti trhu. Díky tomu může vedení zjistit, že určité obchody nebyly zaznamenány správně nebo úplně, nebo může odhalit podvod spáchaný konkrétním obchodníkem. Je důležité, aby byly zavedeny postupy schvalování transakcí, kterými bude podpořena kontrola zkušeným pracovníkem.

Oceňování finančních nástrojů

Požadavky na účetní výkaznictví

34. V mnoha rámcích účetního výkaznictví jsou finanční nástroje, včetně vložených derivátů, oceňovány reálnou hodnotou, a to pro účely vykazání v rozvaze, výpočtu zisku či ztráty nebo zveřejnění údajů o nich v účetní závěrce. Cílem oceňování reálnou hodnotou obecně je určení ceny, za kterou by byla za aktuálních tržních podmínek uskutečněna řádná transakce mezi účastníky trhu k datu ocenění. Nejedná se tedy o cenu transakce u nucené likvidace nebo u prodeje v tísní. Aby bylo tohoto cíle dosaženo, jsou v potaz brány veškeré dostupné relevantní tržní informace.
35. Finanční aktiva a finanční závazky mohou být reálnou hodnotou oceněny jak při počátečním zaúčtování transakce, tak později, když dojde ke změně jejich hodnoty. Ke změnám v ocenění reálnou hodnotou, k nimž dojde časem, se v různých rámcích

účetního výkaznictví přistupuje různě. Tyto změny mohou být např. zaúčtovány jako zisk nebo ztráta nebo mohou být zaúčtovány do úplného výsledku hospodaření. V závislosti na příslušném rámci účetního výkaznictví se navíc může stát, že celý finanční nástroj nebo jen jeho složka (kupříkladu vložený derivát, je-li účtován samostatně) budou muset být oceněny reálnou hodnotou.

36. V některých rámcích účetního výkaznictví je vymezena hierarchie určení reálné hodnoty, která má posílit konzistentnost a porovnatelnost ocenění reálnou hodnotou a souvisejících zveřejněných údajů. Vstup lze rozdělit do několika skupin:

- vstupy 1. úrovně – kotované ceny (neupravené) na aktivních trzích za stejná finanční aktiva nebo finanční závazky, k nimž má účetní jednotka k datu ocenění přístup,
- vstupy 2. úrovně – jiné vstupy než kotované ceny zahrnuté do 1. úrovně, které lze, přímo nebo nepřímo, zjistit pro finanční aktivum nebo finanční závazek. Je-li u finančního aktiva nebo finančního závazku stanovena (smluvní) doba trvání, musí být vstup 2. úrovně zjistitelný v podstatě po celou dobu trvání finančního aktiva nebo finančního závazku. Ke vstupům 2. úrovně patří:
  - kotované ceny podobných finančních aktiv nebo finančních závazků na aktivních trzích,
  - kotované ceny stejných nebo podobných finančních aktiv nebo finančních závazků na trzích, které nejsou aktivní,
  - jiné vstupy než kotované ceny, které lze pro finanční aktivum nebo finanční závazek zjistit (např. úrokové sazby a výnosové křivky zjistitelné v běžně kotovaných intervalech, implikovaná volatilita a úvěrové rozpětí),
  - vstupy, které jsou odvozeny od zjistitelných tržních údajů pomocí korelace nebo jiným způsobem nebo jsou těmito tržními údaji podpořeny (vstupy podpořené trhem);
- vstupy 3. úrovně – nezjistitelné vstupy pro finanční aktivum nebo finanční závazek. Nezjistitelné vstupy se k určení reálné hodnoty používají v případech, kdy relevantní zjistitelné vstupy nejsou k dispozici a kdy k datu ocenění vykazuje trh vhodný pro finanční aktivum nebo finanční závazek pouze omezenou, případně nulovou, aktivitu.

Obecně se nejistota ocenění zvyšuje s tím, jak se finanční nástroj přesunuje z 1. úrovně do druhé nebo z 2. úrovně do 3. úrovně. V rámci 2. úrovně může v závislosti na zjistitelnosti vstupů, na složitosti finančního nástroje, na jeho ocenění a na dalších faktorech také existovat značná nejistota ocenění.

37. Některé rámce účetního výkaznictví vyžadují nebo povolují, aby účetní jednotka zapracovala úpravy týkající se nejistoty ocenění s cílem zohlednit rizika, která by podstoupil účastník trhu při určování ceny, aby byly vzaty v potaz nejistoty rizik spojených s určením ceny nebo s peněžními toky finančního nástroje. Například:

- úpravy zohledňující model – některé modely mohou trpět známým nedostatkem nebo na nedostatek při ocenění reálnou hodnotou v souladu s rámcem účetního výkaznictví upozorní výsledek kalibrace,
- úpravy zohledňující úvěrové riziko – některé modely neberou v úvahu úvěrové riziko, včetně rizika protistrany nebo vlastního úvěrového rizika,

- úpravy zohledňující likviditu – některé modely počítají středy cenového rozpětí, přestože rámec účetního výkaznictví může požadovat použití částky upravené o likviditu, jako je rozpětí nabídka/poptávka. Jiná, striktnější, úprava zohledňující likviditu pracuje s tím, že některé finanční nástroje nejsou likvidní, což má vliv na jejich ocenění;
- úpravy zohledňující další rizika – hodnota určená pomocí modelu, který nebere v potaz všechny další faktory, k nimž by přihlédli účastníci trhu při určování ceny finančního nástroje, nemusí představovat reálnou hodnotu k datu ocenění, a může být tudíž nutné ji upravit, aby odpovídala příslušnému rámci účetního výkaznictví.

Úpravy nejsou vhodné, pokud upravují hodnotu finančního nástroje na hodnotu jinou než reálnou, jak je definována příslušným rámcem účetního výkaznictví, např. z důvodů obezřetnosti.

Zjistitelné a nezjistitelné vstupy

38. Jak bylo uvedeno výše, rámce účetního výkaznictví často rozdělují vstupy do skupin podle stupně zjistitelnosti. S tím, jak klesá aktivita na trhu s finančními nástroji a s ní i zjistitelnost vstupů, roste nejistota ocenění. Povaha a spolehlivost informací, které jsou k dispozici na podporu ocenění finančních nástrojů, se liší podle zjistitelnosti vstupů potřebných k ocenění nástrojů. Tato zjistitelnost je ovlivněna povahou trhu (např. úrovní aktivity na trhu a tím, zda obchodování probíhá prostřednictvím burzy nebo mimo ni (OTC)). Je tedy jasné, že důležitá je také povaha a spolehlivost důkazů, které mají podpořit ocenění, a pro vedení je stále obtížnější získat informace k doložení ocenění, pokud trhy přestanou být aktivní a vstupy je složitější zjistit.
39. Jestliže nejsou k dispozici zjistitelné vstupy, účetní jednotka použije vstupy nezjistitelné (vstupy 3. úrovně), které odrážejí předpoklad, jenž by použili účastníci trhu při určování ceny finančního aktiva nebo finančního závazku, včetně předpokladů o souvisejícím riziku. Nezjistitelné vstupy jsou sestaveny na základě nejlepších informací dostupných za daných okolností. Při sestavování nezjistitelných vstupů může účetní jednotka začít s vlastními údaji, které upraví, jestliže přiměřené dostupné informace naznačují, že a) jiní účastníci trhu by použili jiné údaje, nebo b) účetní jednotka má k dispozici něco specifického, co jiní účastníci trhu postrádají (např. synergii, kterou může využít jen daná jednotka).

Vliv neaktivních trhů

40. Nejistota ocenění se zvyšuje a ocenění je složitější, když trhy, na nichž se finanční nástroje nebo jejich složky obchodují, přestanou být aktivní. Není možné určit přesný okamžik, ve kterém aktivní trh přestane být aktivní, i když rámce účetního výkaznictví mohou obsahovat doporučení týkající se této záležitosti. Neaktivní trh se vyznačuje výrazným poklesem v objemu a míře obchodní činnosti, dostupné ceny se v průběhu času nebo mezi účastníky trhu značně liší a ceny nejsou aktuální. Určení toho, zda je trh neaktivní, však vyžaduje uplatnění úsudku.
41. Je-li trh neaktivní, mohou být kotované ceny zastaralé (tedy neaktuální), nemusejí představovat ceny, za něž mohou účastníci trhu obchodovat, nebo mohou představovat ceny vynucených transakcí (kdy např. prodávající je nucen prodat aktivum, aby vyhověl regulatorním nebo zákonným požadavkům, nebo potřebuje okamžitě prodat aktivum v zájmu zajištění likvidity nebo z důvodu existence jediného potenciálního

kupujícího, která je důsledkem zákonných omezení nebo časové tísně). Ocenění pak vychází ze vstupů 2. a 3. úrovně. Za takových okolností účetní jednotky:

- mívají pravidla a postupy pro oceňování, jejichž součástí je postup k určení toho, zda jsou k dispozici vstupy 1. úrovně,
- mívají přehled o tom, jak byly vypočítány konkrétní ceny nebo vstupy z externích zdrojů použité jako vstupy oceňovacích metod, a dovedou tudíž posoudit jejich spolehlivost. Na aktivním trhu bude například makléřova nabídka u finančního nástroje, který není obchodován, zřejmě přihlížet ke skutečným transakcím s podobným finančním nástrojem, ale jakmile přestane být trh aktivní, může makléřova nabídka vycházet při určování ceny spíše z interních oceňovacích metod,
- mívají povědomí o tom, jaký vliv mají nepříznivé obchodní podmínky na protistranu, i o tom, jestli zhoršené obchodní podmínky v účetních jednotkách podobných protistraně mohou naznačovat, že protistrana možná neplní své závazky (tedy riziko ztráty z obchodu),
- mívají zavedena pravidla a postupy provádění úprav zohledňujících nejistoty ocenění. K těmto úpravám mohou patřit úpravy zohledňující model, úpravy zohledňující nedostatečnou likviditu, úpravy zohledňující úvěrové riziko a úpravy zohledňující další rizika;
- bývají schopny vypočítat rozpětí reálných výsledků s ohledem na existující nejistoty, například s využitím analýzy citlivosti,
- mívají zavedena pravidla a postupy k určení toho, zda se vstup k ocenění reálnou hodnotou přesouvá v rámci hierarchie určení reálné hodnoty do jiné úrovně.

42. Zvláště obtížná situace může nastat, jestliže dojde k výraznému omezení nebo dokonce ukončení obchodování s konkrétními finančními nástroji. V takových případech může být nutné, aby finanční nástroje, které byly dříve oceněny tržními cenami, byly nově oceněny pomocí modelu.

Proces oceňování prováděného vedením

43. Mezi metody, které vedení využívá k ocenění svých finančních nástrojů, se řadí metoda zjistitelných cen, metoda nedávných transakcí a metoda modelů, ve které jsou využívány zjistitelné nebo nezjistitelné vstupy. Vedení může rovněž využít:

- a) externí zdroj určování cen, např. cenovou informační službu nebo cenovou nabídku makléře,
- b) experta na oceňování.

Externí zdroje určování cen a odborníci na oceňování mohou používat jednu či více z těchto metod oceňování.

44. V řadě rámců účetního výkaznictví lze nejlepší důkazy k doložení reálné hodnoty finančního nástroje najít v současných transakcích na aktivním trhu (tzn. vstupy 1. úrovně). V takových případech je ocenění finančního nástroje relativně snadné. Kotované ceny finančních nástrojů, které jsou kotovány na burzách nebo obchodovány na likvidních mimoburzovních trzích, lze získat z takových zdrojů, jako jsou finanční publikace, burzy samotné nebo externí zdroje určování cen. Jsou-li použity kotované ceny, je důležité, aby bylo vedení obeznámeno s tím, z čeho kotace vychází. Jedině tak

je možné zajistit, že cena bude zohledňovat podmínky na trhu k datu ocenění. Kotované ceny získané z publikací nebo od burz mohou být zdrojem dostatečných důkazů o reálné hodnotě, pokud například:

- a) ceny nejsou zastaralé (např. jestliže nabídka vychází z poslední ceny, za kterou se obchodovalo, a obchod proběhl před nějakým časem),
- b) kotované ceny jsou cenami, za které by obchodníci obchodovali finanční nástroj s dostatečnou frekvencí a v dostatečném objemu.

45. Pokud není k dispozici žádná aktuální zjistitelná tržní cena finančního nástroje (tedy vstup 1. úrovně), účetní jednotka bude muset získat další cenové ukazatele, které použije k ocenění finančního nástroje. K těmto cenovým ukazatelům mohou patřit:

- nedávno provedené transakce s podobným nástrojem včetně transakcí po datu účetní závěrky. V potaz je nutno vzít to, zda je potřeba provést úpravu zohledňující změny v tržních podmínkách mezi datem ocenění a datem transakce, neboť tyto transakce nemusejí nutně vypovídat o tržních podmínkách, které panovaly k datu účetní závěrky. Navíc je možné, že šlo o vynucenou transakci, která nevypovídá o ceně uplatněné v řádném obchodě;
- aktuálně prováděné nebo nedávno provedené transakce s podobnými nástroji, kterým se často říká „zástupné transakce k určování cen“. Cena zástupného nástroje musí být upravena, aby zohlednila rozdíly mezi zástupným nástrojem a nástrojem, jehož cena je určována, např. aby bylo přihlédnuto k rozdílům mezi těmito dvěma nástroji, pokud jde o riziko likvidity nebo úvěrové riziko;
- indexy k podobným nástrojům. Obdobně jako u transakcí s podobnými nástroji musejí být provedeny úpravy, které zohlední rozdíl mezi nástrojem, jehož cena se určuje, a nástrojem či nástroji, ze kterých je odvozen použitý index.

46. Od vedení se očekává, že zdokumentuje svá oceňovací pravidla a postupy spolu s modelem použitým k ocenění určitého finančního nástroje, včetně uvedení důvodů, proč použilo daný model, a popisu, jak vybíralo předpoklady pro metodu ocenění, a uvede, zda je nutné provést úpravy zohledňující nejistoty ocenění.

Modely

47. Jestliže není možné zjistit cenu přímo na trhu, lze použít k ocenění finančních nástrojů modely. Modely mohou být jednoduché, jako např. vzorec k určení ceny dluhopisu, nebo složitější, k nimž patří speciálně vyvinuté softwarové nástroje k ocenění finančních nástrojů pomocí vstupů 3. úrovně. Řada modelů vychází z výpočtů diskontovaných peněžních toků.

48. Součástí modelu je metodika, předpoklady a údaje. Metodika popisuje pravidla nebo zásady, kterými se řídí vztah mezi proměnnými v ocenění. Předpoklady zahrnují odhady nejistých proměnných, které jsou v modelu použity. Údaji mohou být skutečné nebo hypotetické informace o finančním nástroji nebo další vstupy finančního nástroje.

49. V závislosti na okolnostech věnuje účetní jednotka při vytváření nebo ověřování modelu pro účely ocenění finančního nástroje pozornost následujícím skutečnostem:

- model je před použitím ověřen a pravidelně kontrolován, aby bylo zaručeno, že se hodí k zamýšlenému použití. Součástí ověřovacího procesu jednotky může být posouzení:

- teoretické vhodnosti metodiky a matematické jednotnosti, včetně vhodnosti parametrů a citlivostí,
- konzistentnosti a úplnosti vstupů v modelu vzhledem k tržním postupům a ověření toho, zda vhodné vstupy, které mají být použity v modelu, jsou k dispozici,
- jsou zavedena náležitá pravidla a postupy týkající se řízení změn a bezpečnostní kontroly modelu,
- model je včas upraven, aby zohledňoval změny v tržních podmínkách,
- model je pravidelně kalibrován a kontrolován, nezávisle a objektivně je testována jeho platnost. Tím je zajištěno, že výstup modelu představuje věrné zobrazení hodnoty, kterou by účastníci trhu přisoudili finančnímu nástroji;
- v modelu jsou v maximální míře využity relevantní zjistitelné vstupy a v minimální míře pak vstupy nezjistitelné,
- výstup modelu je upraven tak, aby zohledňoval předpoklady, které by za podobných okolností použili účastníci trhu,
- model je řádně zdokumentován, včetně zamýšleného použití modelu a omezení modelu i jeho klíčových parametrů, požadovaných dat, výsledků případných ověřovacích analýz a všech úprav provedených ve výstupu modelu.

Příklad běžného finančního nástroje

50. Níže je popsáno, jak mohou být modely použity k ocenění běžného finančního nástroje, kterým je kolateralizovaný cenný papír.⁸ Jelikož kolateralizované cenné papíry se často oceňují na základě vstupů 2. nebo 3. úrovně, oceňují se zpravidla s využitím modelů a součástí jejich ocenění je:

- seznámení se s typem cenného papíru – zjištění a) podkladového zajištění a b) podmínek cenného papíru. Na základě podkladového zajištění je možné odhadnout časový průběh a částky peněžních toků, jako jsou úroky z hypotéky nebo z kreditní karty a splátky jistiny;
- seznámení se s podmínkami cenného papíru – sem patří vyhodnocení smluvních práv k peněžním tokům, jako je pořadí splácení, a všechna případná neplnění. Pořadí splácení, často označované jako přednostní splácení, vychází z podmínek, které vyžadují, aby určité skupiny vlastníků cenných papírů (nadřazené dluhy) byly splaceny dříve než ostatní (podřízené dluhy). Práva všech skupin vlastníků cenných papírů na peněžní toky, která jsou často označována jako „vodopád“ peněžních toků, spolu s předpoklady týkajícími se časového průběhu a částky peněžních toků se použijí k odvození souboru předpokládaných peněžních toků u každé ze skupin vlastníků cenných papírů. Předpokládané peněžní toky jsou poté diskontovány a je získána předpokládaná reálná hodnota.

51. Na peněžní toky kolateralizovaného cenného papíru mohou mít vliv zálohy na podkladové zajištění a riziko možného neplnění i navazující předpokládaná závažnost ztrát. Předpoklady týkající se záloh obecně vycházejí z vyhodnocení tržních

⁸ Kolateralizovaný cenný papír (asset backed security) je finanční nástroj, který je podložen souborem podkladových aktiv (kterým se říká zajištění/kolaterál a kterými mohou být pohledávky z kreditní karty nebo úvěry na pořízení vozidel) a u nějž se hodnota a příjmy odvozují z podkladových aktiv.

úrokových sazeb u podobného zajištění v porovnání se sazbami u zajištění, které je podkladem cenného papíru. Jestliže například dojde k poklesu tržních úrokových sazeb u hypoték, pak podkladové hypotéky u cenného papíru mohou mít vyšší zálohové sazby, než se původně očekávalo. Odhadování možného neplnění a závažnosti ztrát vyžaduje pečlivé vyhodnocení podkladového zajištění a dlužníků a určení předpokládané míry neplnění. Jsou-li například součástí podkladového zajištění hypotéky na bydlení, může být závažnost ztrát ovlivněna předpokládanými cenami bytů, které budou platit po dobu existence cenného papíru.

Externí zdroje určování cen

52. Účetní jednotky mohou k získání informací o reálné hodnotě využít externí zdroje určování cen. Příprava účetní závěrky účetní jednotky včetně ocenění finančních nástrojů a přípravy údajů o těchto nástrojích ke zveřejnění v účetní závěrce může vyžadovat zkušenosti a znalosti, které vedení chybějí. Účetní jednotky nemusejí být schopny vyvinout vhodné oceňovací metody včetně modelů, které lze aplikovat při oceňování, a mohou k ocenění nebo k přípravě údajů, jež budou zveřejněny v účetní závěrce, využít externí zdroj určování cen. Může tomu tak být především v menších účetních jednotkách nebo v jednotkách, které neprovádějí velké objemy transakcí s finančními nástroji (například nefinanční instituce s oddělením „treasury“). I v případě, že vedení využije externího zdroje určování cen, zůstává samo odpovědné za provedené ocenění.
53. Externí zdroje určování cen mohou být použity také tam, kde účetní jednotka není schopna určit během krátkého časového úseku cenu velkého objemu cenných papírů. Často se to stává u obchodovaných investičních fondů, které musejí každý den stanovit hodnotu čistých aktiv. V dalších případech může mít vedení zaveden vlastní proces určování cen, ale externího zdroje určování cen využije k tomu, aby svá ocenění podpořilo.
54. Většina účetních jednotek používá z jednoho nebo více uvedených důvodů externí zdroje určování cen při oceňování cenných papírů jako primární zdroj nebo jako zdroj, který podpoří jejich vlastní ocenění. Externí zdroje určování cen se obecně dělí na následující skupiny:
- cenové informační služby včetně služeb k určení cen na základě vzájemné shody,
  - makléři poskytující cenové nabídky.

Cenové informační služby

55. Cenové informační služby poskytují účetním jednotkám ceny a údaje související s cenami ve vztahu k celé škále finančních nástrojů a často provádějí každodenní oceňování velkého počtu finančních nástrojů. Toto oceňování může být založeno na shromažďování tržních údajů a cen z mnoha různých zdrojů, včetně tvůrců trhu, a v některých případech zahrnuje aplikaci interních oceňovacích metod, která vede k určení předpokládaných reálných hodnot. Cenové informační služby mohou při určování cen kombinovat několik přístupů. Cenové informační služby, které jsou často využívány jako zdroj cen u vstupů 2. úrovně, mívají zavedeny přísné kontroly toho, jak jsou ceny stanovovány. K jejich zákazníkům patří obvykle nejruznější osoby, včetně investorů na straně kupujícího i prodávajícího, pracovišť „back“ a „middle office“, auditorů a dalších.

56. Cenové informační služby mívají zaveden formální proces, kterým reagují na zákazníky zpochybňující ceny, jež od cenových informačních služeb obdrželi. Tyto procesy reagování na námitky obvykle vyžadují, aby zákazník předložil důkazy, které by podpořily jinou cenu, a námitky jsou rozděleny do skupin podle kvality předložených důkazů. Například námitce vycházející z nedávného prodeje daného nástroje, o kterém cenová informační služba nevěděla, může být vyhověno, zatímco námitka založená na aplikaci vlastních oceňovacích metod zákazníka může být podrobena pečlivějšímu prověření. Tímto způsobem je cenová informační služba s velkým počtem významných účastníků, kteří reprezentují jak stranu kupující, tak prodávající, schopna ceny neustále opravovat tak, aby lépe zohledňovaly informace, jež mají účastníci trhu k dispozici.

Služby určování cen na základě vzájemné shody

57. Některé účetní jednotky používají k určení cen údaje od služeb určování cen na základě vzájemné shody, které se liší od ostatních cenových informačních služeb. Služby určování cen na základě vzájemné shody získávají informace k určení ceny určitého nástroje od několika zúčastněných stran (předplatitelů). Každý předplatitel předloží službě určování cen své ceny. Služba určování cen nakládá s těmito informacemi jako s důvěrnými a zasílá každému předplatiteli cenu určenou na základě vzájemné shody, která zpravidla představuje aritmetický průměr údajů po očištění od vybočujících hodnot. Pro některé trhy, jako jsou exotické deriváty, mohou ceny určené na základě vzájemné shody představovat nejlepší dostupná data. Při posuzování důvěryhodnosti cen určených na základě vzájemné shody se však přihlíží k mnoha faktorům, ke kterým patří například:

- skutečnost, zda ceny předložené předplatiteli odrážejí skutečné transakce, nebo zda jde o informativní ceny vycházející z aplikace vlastních oceňovacích metod předplatitelů,
- počet zdrojů, z nichž byly ceny získány,
- kvalita zdrojů, které byly využity službou určování cen na základě vzájemné shody,
- skutečnost, zda jsou mezi účastníky přední účastníci trhu.

58. Ceny určené na základě vzájemné shody jsou obvykle k dispozici pouze předplatitelům, kteří službě předložili své vlastní ceny. Znamená to, že přímý přístup k cenám určeným na základě vzájemné shody nebudou mít všechny účetní jednotky. Jelikož předplatitel nemůže vědět, jak byl připraven odhad předložených cen, bude vedení potřebovat k doložení svého ocenění kromě informací od služeb určování cen na základě vzájemné shody ještě další zdroje důkazů. Bude tomu tak zejména v případě, že zdroje poskytují informativní ceny založené na interních oceňovacích metodách zdrojů, a vedení není schopno zjistit, jak tyto zdroje své ceny vypočítaly.

Makléři poskytující cenové nabídky

59. Vzhledem k tomu, že makléři poskytují cenové nabídky jedině jako vedlejší službu svým klientům, liší se jimi poskytované ceny v mnoha ohledech od cen, jež poskytují cenové informační služby. Makléři nemusejí být ochotni objasnit postup, jakým dospěli k cenám, ale mohou mít přístup k informacím o transakcích, o kterých cenová informační služba nemusí vůbec vědět. Cenové nabídky makléřů mohou být vykonatelné, nebo informativní. Informativní nabídky jsou makléřovým nejlepším

odhadem reálné hodnoty, zatímco vykonatelné nabídky naznačují, že makléř je ochoten za danou cenu transakci provést. Vykonatelné nabídky jsou přesvědčivým doložením reálné hodnoty. Informativní ceny nejsou tak přesvědčivé, jelikož u nich není jasné, jaké metody makléř pro stanovení cenové nabídky použil. Přísnost kontrol nad cenami makléře se navíc bude lišit podle toho, jestli má makléř stejný cenný papír ve svém portfoliu. Cenové nabídky makléřů se často používají u cenných papírů se vstupy 3. úrovně a někdy mohou představovat jediné dostupné externí informace.

Další záležitosti související s externími zdroji určování cen

60. Když se vedení obeznámí se způsobem, jakým cenové informační služby vypočítaly určitou cenu, bude schopno určit, zda se mu tyto informace hodí k provedení vlastního ocenění, zda je může použít jako vstup oceňovací metody a do jaké úrovně vstupů má být cenný papír zařazen pro účely zveřejnění údajů o něm. Externí zdroje určování cen mohou například ocenit finanční nástroje s využitím vlastních modelů a pro vedení je důležité, aby znalo použitou metodiku, předpoklady a data.

61. Pokud ocenění reálnou hodnotou získaná od externích zdrojů určování cen nevycházejí z aktuálních cen na aktivním trhu, musí vedení posoudit, zda byla ocenění reálnou hodnotou určena způsobem, který odpovídá příslušnému rámci účetního výkaznictví. Při obeznamování se s oceněním reálnou hodnotou musí vedení zjistit následující skutečnosti:

- jak bylo ocenění reálnou hodnotou stanoveno – například zda bylo ocenění reálnou hodnotou stanoveno pomocí oceňovací metody, aby bylo možné posoudit, zda odpovídá cílům spojeným s oceněním reálnou hodnotou,
- jestli jsou cenové nabídky informativními cenami, informativními rozpětími, nebo závaznými nabídkami,
- jak často externí zdroje určování cen připravují odhady reálné hodnoty, aby bylo možné posoudit, zda určení reálné hodnoty zohledňuje tržní podmínky k datu ocenění.

Pochopení toho, z čeho externí zdroje určování cen vycházely při určování svých cen ve vztahu ke konkrétním finančním nástrojům, které jsou v držení účetní jednotky, pomáhá vedení při vyhodnocování relevance a spolehlivosti těchto důkazů, jež mají podpořit jeho ocenění.

62. Je možné, že mezi cenovými ukazateli z různých zdrojů se objeví rozdíly. Jestliže se vedení seznámí se způsobem, jakým byly cenové ukazatele stanoveny, a prověří si tyto rozdílnosti, bude moci podpořit důkazy použité při provádění svého ocenění finančních nástrojů a určit, je-li ocenění přiměřené. Pouhé zprůměrování získaných cen bez dalšího prověření nemusí být tím nejlepším postupem, protože jedna z cen v rozpětí může být skutečně reprezentativní reálnou hodnotou, ale nemusí být přitom oním průměrem. Pokud si vedení přeje zjistit, zda je jeho ocenění finančních nástrojů přiměřené, může:

- posoudit, jestli skutečně realizované transakce představují vynucené transakce a nikoli transakce mezi osobami, které si přejí nakoupit, a osobami, které si přejí prodat. To by mohlo způsobit neplatnost určené ceny;
- analyzovat předpokládané budoucí peněžní toky nástroje. Tento postup by mohl sloužit jako ukazatel nejrelevantnějších údajů k určení ceny;

- v závislosti na povaze nezjistitelných údajů extrapolovat ze zjištěných cen na nezjištěné (mohou být např. k dispozici zjištěné ceny u splatností do deseti let, ale nikoli pro splatnosti delší, avšak desetiletou cenovou křivku bude možné jako ukazatel extrapolovat za hranici deseti let). Je nezbytné dát pozor na to, aby extrapolace nebyla prováděna příliš daleko za zjistitelnou křivkou a její propojení se zjistitelnými cenami nebylo moc slabé, a tudíž nespolehlivé;
- porovnat mezi sebou ceny v rámci portfolia finančních nástrojů a ověřit si, že odpovídají cenám podobných finančních nástrojů,
- použít k podpoření výsledků více než jeden model a pozorně přihlížet k údajům a předpokladům použitým v každém z jednotlivých modelů,
- vyhodnotit pohyby v cenách souvisejících zajišťovacích nástrojů a zajištění.

Když si účetní jednotka tvoří vlastní úsudek ve vztahu ke svému ocenění, může rovněž zvážit další faktory, které mohou být vzhledem k situaci v účetní jednotce specifické.

Využití expertů na oceňování

63. Vedení může najmout experta na oceňování z investiční banky, makléřské firmy nebo z jiné společnosti zabývající se oceňováním a pověřit ho oceněním některých nebo všech svých cenných papírů. Na rozdíl od cenových informačních služeb a cenových nabídek makléřů bude mít vedení v případě, že oceněním pověří experta, bezprostředněji k dispozici aplikovanou metodiku a použité údaje. I když vedení najme na ocenění experta, nese samo za ocenění celkovou odpovědnost.

Záležitosti související s finančními závazky

64. Důležitou záležitostí při oceňování finančních aktiv i finančních závazků je pochopení vlivu úvěrového rizika. V tomto ocenění se odráží úvěrová kvalita a finanční síla jak emitenta, tak všech případných poskytovatelů úvěrového zajištění. V některých rámcích účetního výkaznictví vychází ocenění finančního závazku z předpokladu, že daný finanční závazek je k datu ocenění převáděn na účastníka trhu. Pokud u finančního závazku neexistuje zjistitelná tržní cena, jeho hodnota se zpravidla určí pomocí stejné metody, jakou by použila protistrana k určení hodnoty odpovídajícího aktiva, pokud tento závazek neovlivňují specifické faktory (jako je dodatečné externí zvýšení kvality úvěryschopnosti). Obtížné bývá určit zejména vlastní úvěrové riziko účetní jednotky.⁹

Prezentace a zveřejnění informací o finančních nástrojích

65. Většina rámců účetního výkaznictví vyžaduje, aby v účetních závěrkách byly zveřejněny informace, které uživatelům těchto účetních závěrek umožní smysluplně posoudit dopady aktivit účetní jednotky, které jsou spojeny s finančními nástroji, včetně rizik a nejistot s nimi souvisejících.

66. Většina rámců účetního výkaznictví požaduje zveřejnění kvantitativních a kvalitativních informací (včetně účetních metod a postupů), které se týkají finančních nástrojů. Účetní požadavky na prezentování a zveřejnění ocenění reálnou hodnotou v účetních závěrkách jsou ve většině rámců účetního výkaznictví obsáhlé a zahrnují

⁹ Vlastním úvěrovým rizikem se rozumí částka, o kterou se změní reálná hodnota, přičemž tato změna není důsledkem změn tržních podmínek.

více než pouhé ocenění finančních nástrojů. Zveřejnění kvalitativních údajů o finančních nástrojích kupříkladu poskytuje důležité informace o charakteristice finančních nástrojů a o jejich budoucích peněžních tocích, díky kterým si investoři mohou udělat představu o rizicích, která účetním jednotkám hrozí.

Kategorie zveřejňovaných informací

67. Požadavky na zveřejnění informací v účetní závěrce zahrnují:

- a) zveřejnění kvantitativních informací, které vycházejí z částek vykázaných v účetních závěrkách, např. kategorie finančních aktiv a závazků,
- b) zveřejnění kvantitativních informací, které vyžadují, aby byl do značné míry uplatněn úsudek, např. analýza citlivosti u všech typů tržního rizika, které účetní jednotce hrozí,
- c) zveřejnění kvalitativních informací, např. údajů popisujících způsob, jakým účetní jednotka spravuje a řídí finanční nástroje, informace o cílech, kontrolách, pravidlech a postupech řízení všech typů rizik, s nimiž jsou spojeny finanční nástroje, a o metodách, které se používají k vyhodnocení rizik.

68. Čím větší pozornost je při oceňování věnována pohybům u určité proměnné, tím je pravděpodobnější, že bude nutné zveřejnit informace o nejistotách, které jsou s oceněním spojeny. Některé rámce účetního výkaznictví mohou rovněž požadovat zveřejnění údajů o analýzách citlivosti, včetně vlivu změn v předpokladech, které účetní jednotka použila při oceňování. Například cílem doplňujících informací zveřejněných o finančních nástrojích oceněných reálnou hodnotou, které jsou zařazeny do skupiny vstupů 3. úrovně, je informovat uživatele účetní závěrky o dopadech tohoto ocenění reálnou hodnotou, u kterého byly použity nejsubjektivnější vstupy.

69. Některé rámce účetního výkaznictví vyžadují zveřejnění informací, které uživatelům účetních závěrek umožní posoudit povahu a rozsah rizik souvisejících s finančními nástroji, která účetní jednotce hrozí k rozvahovému dni. Tyto informace mohou být uvedeny v příloze k účetní závěrce nebo mohou být součástí analýzy a prohlášení vedení ve výroční zprávě, která vychází z auditované účetní závěrky. Rozsah zveřejněných informací závisí na míře, v níž je účetní jednotka vystavena rizikům souvisejícím s finančními nástroji. Ke zveřejňovaným kvalitativním informacím patří:

- údaje o hrozících rizicích a o tom, proč účetní jednotce hrozí, včetně možných dopadů na budoucí likviditu účetní jednotky a na požadavky spojené se zajištěním,
- informace o cílech, pravidlech a postupech účetní jednotky v oblasti řízení rizik a o metodách, které jednotka používá k vyhodnocování rizik,
- informace o veškerých případných změnách v hrozících rizicích nebo v cílech, pravidlech a postupech v oblasti řízení rizik oproti předcházejícímu období.

Část II - Záležitosti související s auditem finančních nástrojů

70. Některé faktory mohou audit finančních nástrojů obzvláště zkomplikovat. Může se například stát, že:

- pro vedení i auditora bude složité obeznámit se s povahou finančních nástrojů a s tím, k čemu se používají, a seznámit se s riziky, která účetní jednotce hrozí,

- podmínky na trhu a likvidita se rychle změní a vedení bude nuceno zajistit efektivní řízení hrozících rizik,
- bude obtížné získat důkazy, které by podpořily ocenění finančních nástrojů,
- jednotlivé platby spojené s určitými finančními nástroji mohou být značně vysoké, což může zvýšit riziko zpronevěry majetku,
- částky uvedené v účetní závěrce v souvislosti s finančními nástroji nemusejí být vysoké, avšak ve spojitosti s těmito nástroji může jednotce hrozit vysoké riziko,
- několik málo zaměstnanců může uplatňovat značný vliv ve vztahu k transakcím účetní jednotky spojeným s finančními nástroji, zejména v případech, kdy je odměna těchto zaměstnanců navázána na výnosy z finančních nástrojů, a mohlo by se stát, že ostatní pracovníci účetní jednotky se budou na zmíněné zaměstnance přesprávně spoléhat.

Tyto faktory mohou způsobit, že hrozící rizika a důležité skutečnosti zůstanou nepovšimnuty. To by mohlo ovlivnit auditorovo vyhodnocení rizik významné (materiální) nesprávnosti a vést ke vzniku skrytých rizik, zejména pak v případě, že situace na trhu je nepříznivá.

Profesní skepticismus¹⁰

71. Ke kritickému vyhodnocení důkazních informací je nezbytný profesní skepticismus, který auditorovi pomáhá zachovávat bdělost a všimnout si možných signálů svědčících o předpojatosti vedení. Součástí uplatnění profesního skepticismu je zpochybnění vzájemně protichůdných důkazních informací a spolehlivosti dokumentů a reagování na dotazy a další informace získané od vedení a od osob pověřených správou a řízením. Uplatňovat odborný úsudek znamená rovněž všimnout si podmínek, které by mohly naznačit, že se vyskytla nesprávnost způsobená chybou nebo podvodem, a posuzovat dostatečnost a vhodnost získaných důkazních informací ve světle konkrétních okolností.
72. Uplatnění odborného úsudku se vyžaduje za všech okolností a potřeba jeho uplatnění roste se složitostí finančních nástrojů, například v souvislosti s:
- posouzením toho, zda byly získány dostatečné a vhodné důkazní informace, což může být obzvláště složité, jsou-li použity modely nebo je-li zjišťováno, zda jsou trhy neaktivní,
  - posuzováním úsudků vedení a možnosti předpojatosti vedení při dodržování příslušného rámce účetního výkaznictví, zejména ve spojitosti s tím, jaké oceňovací metody vedení zvolilo a jaké předpoklady u nich použilo, a s prověřováním okolností, za kterých se úsudky auditora a úsudky vedení rozcházejí,
  - přípravou závěrů na základě získaných důkazních informací, např. s vyhodnocováním přiměřenosti ocenění, která připravili odborníci vedení, a s posuzováním toho, zda údaje zveřejněné v účetní závěrce věrně zobrazují skutečnost.

¹⁰ ISA 200, odstavec 15.

Záležitosti spojené s plánováním auditu¹¹

73. Při plánování auditu se auditor zaměřuje především na:

- pochopení účetních požadavků a požadavků na zveřejnění informací,
- seznámení se s finančními nástroji, s nimiž účetní jednotka pracuje, s účelem těchto nástrojů a s riziky, s nimiž jsou nástroje spojeny,
- určení toho, zda bude k auditu potřebovat speciální dovednosti a znalosti,
- seznámení se se systémem vnitřních kontrol v kontextu transakcí účetní jednotky, které jsou spojeny s finančními nástroji, a s informačními systémy, které jsou předmětem auditu, a posouzení těchto systémů,
- seznámení se s povahou, rolí a činností interního auditu,
- pochopení postupů, které vedení používá při oceňování finančních nástrojů, včetně zjištění toho, zda vedení využívá služeb experta nebo servisní organizace,
- vyhodnocení rizika významné (materiální) nesprávnosti a reagování na toto riziko.

Pochopení požadavků týkajících se účtování o finančních nástrojích a zveřejňování informací o nich

74. Standard ISA 540 vyžaduje, aby se auditor seznámil s požadavky příslušného rámce účetního výkaznictví, které jsou relevantní pro účetní odhady, včetně souvisejících zveřejněných údajů a všech případných regulatorních požadavků.¹² Požadavky příslušného rámce účetního výkaznictví týkající se finančních nástrojů mohou být samy o sobě obsáhlé a mohou vyžadovat zveřejnění rozsáhlých údajů. Pročtení tohoto Praktického materiálu nemůže nahradit kompletní obeznámení se se všemi požadavky příslušného rámce účetního výkaznictví. Některé rámce účetního výkaznictví požadují, aby bylo přihlédnuto k takovým oblastem jako:

- zajišťovací účetnictví,
- účtování o zisku nebo ztrátě „ke Dni 1“,
- zaúčtování a odúčtování transakcí s finančními nástroji,
- vlastní úvěrové riziko,
- převod rizik a jejich odúčtování, zejména v případě, že se účetní jednotka podílí na vzniku a strukturování složitých finančních nástrojů.

Porozumění finančním nástrojům

75. Některé vlastnosti finančních nástrojů mohou vést k tomu, že určité prvky rizik zůstanou nepovšimnuty. Jestliže se auditor seznámí s nástroji, do kterých účetní jednotka investuje nebo které používá, včetně charakteristiky těchto nástrojů, snadněji pak zjistí, zda :

- došlo k opomenutí nebo nesprávnému zaúčtování důležitých aspektů transakcí,

¹¹ ISA 300 – „Plánování auditu účetní závěrky“ se věnuje povinnosti auditora naplánovat audit účetní závěrky.

¹² ISA 540, odstavec 8 a).

- ocenění se zdá být správné,
- účetní jednotka plně chápe rizika související s nástroji a náležitě je řídí,
- jsou finanční nástroje správně rozděleny na dlouhodobá a krátkodobá aktiva a závazky.

76. Níže jsou uvedeny příklady skutečností, k nimž může auditor přihlédnout, když se seznamuje s finančními nástroji účetní jednotky:

- druhy finančních nástrojů, se kterými jednotka pracuje,
- způsob, jakým nástroje používá,
- to, zda a nakolik jsou členové vedení, případně osoby pověřené správou a řízením, obeznámeni s finančními nástroji, s jejich používáním a s požadavky na jejich účtování,
- konkrétní podmínky a charakteristika finančních nástrojů, aby bylo možné pochopit v úplnosti vlivy finančních nástrojů a celkový dopad transakcí s finančními nástroji, zejména jsou-li transakce vzájemně propojené,
- to, jak finanční nástroje zapadají do celkové strategie účetní jednotky v oblasti řízení rizik.

V seznamování se s uvedenými záležitostmi pomáhá auditorovi dotazování se pracovníků interního auditu a řízení rizik, pokud existují, a rozhovory s osobami pověřenými správou a řízením.

77. V některých případech může smlouva, včetně smlouvy o nefinančním nástroji, obsahovat derivát. Některé rámce účetního výkaznictví dovolují nebo požadují, aby takové „vložené“ deriváty byly za určitých okolností odděleny od hostitelské smlouvy. Jestliže se auditor seznámí s postupem, který vedení používá k identifikování a zaúčtování vložených derivátů, pomůže mu to pochopit rizika, která jednotce hrozí.

Využívání práce osob se speciálními dovednostmi a znalostmi při auditu¹³

78. Klíčovou záležitostí, ke které je potřeba přihlížet při auditu souvisejícím s finančními nástroji, především s komplexními finančními nástroji, je způsobilost auditora. Podle standardu ISA 220¹⁴ musí být partner odpovědný za zakázku přesvědčen, že tým provádějící zakázku a libovolní auditorovi experti, kteří nejsou součástí týmu provádějícího zakázku, mají jako kolektiv náležitou způsobilost a schopnosti provést auditní zakázku v souladu s profesními standardy, s příslušnými požadavky právních předpisů a s regulačními požadavky a umožnit vydat zprávu auditora, která je přiměřená daným okolnostem. Dle příslušných etických požadavků¹⁵ je auditor dále povinen určit, zda by přijetí zakázky mohlo ohrozit dodržení základních zásad, včetně

¹³ Má-li taková osoba zkušenosti s auditem a účetnictvím, bez ohledu na to, zda tato osoba pracuje ve společnosti nebo je externistou, je tato osoba považována za součást týmu provádějícího zakázku a vztahují se na ni požadavky standardu ISA 220 – „Řízení kvality auditu účetní závěrky“. Je-li tato osoba specialistou z jiné oblasti než účetnictví a audit, je tato osoba považována za auditorova experta a platí pro ni ustanovení standardu ISA 620 – „Využití práce auditorova experta“. Standard ISA 620 objasňuje, že rozlišování mezi specializovanými oblastmi účetnictví nebo auditu a jinou oblastí bude vyžadovat odborný úsudek, ale zároveň připomíná, že podobné rozlišování je možné např. mezi znalostmi a zkušenostmi v oblasti metod účtování finančních nástrojů (znalosti a zkušenosti spojené s auditem a účetnictvím) a znalostmi a zkušenostmi v oblasti komplexního modelování pro účely ocenění finančních nástrojů (znalosti a zkušenosti v jiné oblasti, než je účetnictví nebo audit).

¹⁴ ISA 220, odstavec 14.

¹⁵ „Etický kodex IESBA pro účetní znalce a auditory“, odstavce 210.1 a 210.6.

odborné způsobilosti a řádné péče. V odstavci 79 níže jsou uvedeny příklady záležitostí, které může auditor posoudit v souvislosti s finančními nástroji.

79. Audit finančních nástrojů může vyžadovat zapojení jednoho nebo více expertů nebo specialistů na oblasti, jako je:

- obeznámení se s finančními nástroji, které účetní jednotka používá, a s jejich vlastnostmi, včetně jejich složitosti. Speciální dovednosti a znalosti mohou být nezbytné k ověření toho, zda byly v účetní závěrce zachyceny veškeré aspekty finančního nástroje a související záležitosti, a k posouzení toho, jestli byly zveřejněny důležité údaje v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví tam, kde je vyžadováno zveřejnění informací o rizicích;
- seznámení se s příslušným rámcem účetního výkaznictví, zejména pokud auditor ví, že existují oblasti, jejichž výklad se liší nebo u kterých jsou konkrétní postupy aplikovány nejednotně nebo jsou teprve připravovány,
- pochopení právních, regulatorních a daňových dopadů finančních nástrojů včetně skutečnosti, zda se účetní jednotka může domáhat plnění smluv (např. prověření souvisejících smluv), může vyžadovat speciální dovednosti a znalosti,
- posouzení rizik spojených s finančním nástrojem,
- asistování týmu provádějícímu zakázku při shromažďování důkazů k doložení ocenění provedených vedením nebo při přípravě bodového odhadu nebo rozpětí odhadu, zejména je-li reálná hodnota určena pomocí složitého modelu, když jsou trhy neaktivní a je obtížné získat údaje a předpoklady, jsou-li použity nejspolehlivější vstupy nebo pokud vedení využilo práce experta,
- vyhodnocení kontrol v oblasti informačních technologií, především v účetních jednotkách se značným objemem finančních nástrojů. V takových jednotkách může být systém informačních technologií dosti rozsáhlý, např. probíhá-li přenos, zpracování, archivování a zobrazování důležitých informací o těchto finančních nástrojích elektronicky. Do této oblasti mohou navíc patřit relevantní služby poskytované servisní organizací.

80. Povaha a použití konkrétních typů finančních nástrojů, složitosti spojené s účetními požadavky a tržní podmínky mohou vést k tomu, že tým provádějící zakázku bude potřebovat konzultaci¹⁶ s dalšími odborníky na účetnictví a audit, ať již v rámci společnosti nebo mimo ni, kteří mají příslušné odborné účetní a auditní znalosti a zkušenosti, s přihlédnutím k takovým faktorům, jako:

- schopnosti a způsobilosti týmu provádějícího zakázku včetně zkušeností členů týmu provádějícího zakázku,
- atributy finančních nástrojů, které účetní jednotka používá,
- identifikování neobvyklých okolností nebo rizik v rámci zakázky a potřeba uplatnění odborného úsudku, zejména ve vztahu k významnosti (materialitě) a významným rizikům,

¹⁶ Standard ISA 220 v odstavci 18 b) požaduje, aby se partner odpovědný za zakázku přesvědčil o tom, že členové týmu provádějícího zakázku provedli v jejím průběhu patřičné konzultace jak v rámci týmu provádějícího zakázku, tak mezi týmem provádějícím zakázku a ostatními pracovníky na vhodné úrovni v rámci společnosti nebo mimo ni.

- tržní podmínky.

Seznámení se s vnitřními kontrolami

81. Standard ISA 315 (revidované znění) vymezuje požadavky, dle kterých je auditor povinen se seznámit s účetní jednotkou a jejím prostředím, včetně vnitřních kontrol jednotky. Seznamování se s účetní jednotkou a jejím prostředím, včetně vnitřních kontrol jednotky, je postupným dynamickým procesem spočívajícím ve shromažďování, aktualizování a analyzování informací po celou dobu auditu. Toto seznámení se umožňuje auditorovi identifikovat a vyhodnotit rizika významné (materiální) nesprávnosti na úrovni účetní závěrky a tvrzení a následně navrhnout a implementovat reakce na vyhodnocená rizika významné (materiální) nesprávnosti. Objem transakcí účetní jednotky s finančními nástroji a jejich různorodost jsou obvykle určující pro povahu a rozsah kontrol, které může mít účetní jednotka zavedeny. Když se auditor seznámí se způsobem, jakým jsou finanční nástroje monitorovány a kontrolovány, snadněji určí povahu, časový průběh a rozsah auditorských postupů. V Příloze jsou popsány kontroly, které může mít zavedeny účetní jednotka realizující transakce s finančními nástroji, jež dosahují značného objemu.

Pochopení povahy, role a činnosti interního auditu

82. Interní audit v mnoha velkých účetních jednotkách může plnit úkoly, které umožňují užšímu vedení a osobám pověřeným správou a řízením prověřovat a vyhodnocovat kontroly účetní jednotky, které souvisejí s používáním finančních nástrojů. Interní audit může pomáhat s identifikováním rizik významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou. Znalosti a dovednosti, které jsou vyžadovány od interního auditu, má-li pochopit a provádět postupy, které poskytují jistotu vedení nebo osobám pověřeným správou a řízením ve spojitosti s používáním finančních nástrojů, se však obecně dosti liší od znalostí a dovedností, které musejí mít další úseky. Důležitou záležitostí, k níž by měl externí auditor přihlédnout při určování toho, zda je činnost interního auditu relevantní vzhledem k celkové strategii auditu a k plánu auditu, je rozsah znalostí a dovedností, které má interní audit, a v jakém skutečně pokrývá aktivity účetní jednotky spojené s finančními nástroji, spolu se způsobilostí a objektivitou interního auditu.

83. Mezi oblasti, ve kterých může být práce interního auditu obzvláště relevantní, patří:¹⁷

- vytvoření celkového přehledu o rozsahu, v jakém jsou finanční nástroje používány,
- vyhodnocení vhodnosti pravidel a postupů a toho, zda je vedení dodržuje,
- vyhodnocení provozní účinnosti kontrolních činností zaměřených na finanční nástroje,
- vyhodnocení systémů relevantních pro činnosti spojené s finančními nástroji,
- posouzení toho, zda jsou identifikována, vyhodnocována a řízena nová rizika spojená s finančními nástroji.

¹⁷ Relevantní může být také práce uskutečněná takovými činnostmi, jakými jsou řízení rizik, kontrola modelů a kontrola produktů.

Seznámení se s metodikou, kterou vedení používá k oceňování finančních nástrojů

84. Součástí odpovědnosti vedení za sestavení účetní závěrky je aplikace požadavků příslušného rámce účetního výkaznictví při oceňování finančních nástrojů. V souladu se standardem ISA 540 je auditor povinen seznámit se s tím, jak vedení stanovuje účetní odhady, a s informacemi, na nichž jsou odhady založeny.¹⁸ Přístup vedení k oceňování finančních nástrojů je rovněž ovlivněn výběrem vhodné oceňovací metodiky a množstvím důkazů, které budou dle očekávání k dispozici. Aby byl splněn cíl ocenění reálnou hodnotou, účetní jednotka navrhne oceňovací metodiku k určení reálné hodnoty finančních nástrojů, která přihlíží ke všem relevantním tržním informacím, které jsou k dispozici. Důkladná znalost finančního nástroje, který je oceňován, umožňuje účetní jednotce identifikovat a vyhodnotit relevantní dostupné tržní informace o podobných nebo stejných nástrojích, které by měly být zahrnuty do oceňovací metodiky.

Vyhodnocení rizik významné (materiální) nesprávnosti a reagování na tato rizika

Obecné záležitosti související s finančními nástroji

85. Standard ISA 540¹⁹ vysvětluje, že míra nejistoty odhadu následně ovlivňuje riziko významné (materiální) nesprávnosti účetních odhadů. Používání složitějších finančních nástrojů, jako jsou nástroje spojené s vysokou mírou nejistoty a proměnlivosti budoucích peněžních toků, může zvýšit riziko významné (materiální) nesprávnosti, zejména ve vztahu k ocenění. Níže jsou uvedeny další skutečnosti, které mají vliv na riziko významné (materiální) nesprávnosti:

- objem finančních nástrojů, s nimiž účetní jednotka pracuje,
- podmínky finančních nástrojů, včetně toho, zda finanční nástroj obsahuje jiné finanční nástroje,
- povaha finančních nástrojů.

Faktory ovlivňující výskyt rizika podvodu²⁰

86. Zaměstnanci se mohou pokoušet o podvodné účetní výkaznictví tam, kde se jejich odměny odvíjejí od výnosů z používání finančních nástrojů. Pochopení toho, jak jsou pravidla a postupy účetní jednotky v oblasti odměňování propojeny s akceptovatelnou mírou rizika, a objevení příležitostí k páčání podvodů, které toto propojení vytváří pro vedení účetní jednotky a obchodníky, může být důležité při vyhodnocování rizika podvodu.

87. Nepříznivá situace na finančních trzích může narávat snahám vedení nebo zaměstnanců o podvodné účetní výkaznictví s cílem zajistit si osobní bonusy, zakrýt podvod nebo chybu, kterých se dopustilo vedení nebo někdo ze zaměstnanců, skrýt porušení regulatorních, likvidních nebo úvěrových limitů nebo se vyhnout nutnosti vykázat ztráty. V období nestability trhů mohou například vzniknout nečekané ztráty plynoucí z extrémních pohybů v tržních cenách, z nepředvídatelných propadů cen aktiv, z nesprávných obchodních rozhodnutí nebo z jiných důvodů. Potíže

¹⁸ ISA 540, odstavec 8 c).

¹⁹ ISA 540, odstavec 2.

²⁰ Viz standard ISA 240 – „Postupy auditorů související s podvody při auditu účetní závěrky“, kde jsou uvedeny požadavky a doporučení týkající se faktorů ovlivňujících riziko podvodu.

s financováním činnosti podniků navíc vytvářejí tlak na vedení, které se obává možné insolventnosti.

88. Zpronevěra majetku a podvodné účetní výkaznictví mohou být často spojeny s porušováním kontrol, které se mohou jinak jevit jako naprosto funkční a účinné. Může jít o nedodržování kontrol nad daty nebo předpoklady a podrobných kontrol nad postupy, díky němuž lze skrýt ztráty a krádeže. Například složitá situace na trhu může vyvolat zvýšenou snahu o zatajení obchodů, kterými se vedení pokouší vyrovnat vzniklé ztráty.

Vyhodnocení rizika významné (materiální) nesprávnosti

89. Auditorovo vyhodnocení zjištěných rizik na úrovni tvrzení v souladu se standardem ISA 315 (revidované znění) zahrnuje posouzení návrhu a implementace vnitřních kontrol. Toto posouzení je základem při vyhodnocení vhodnosti auditorského přístupu k navržení a provedení dalších auditorských postupů v souladu se standardem ISA 330 včetně testů věcné správnosti a testů kontrol. Na uplatněný přístup má vliv to, zda a nakolik se auditor obeznámil s vnitřními kontrolami relevantními pro audit, včetně síly kontrolního prostředí a řízení rizik, velikosti a složitosti provozních činností účetní jednotky a toho, zda je součástí auditorova vyhodnocení rizik významné (materiální) nesprávnosti očekávání, že kontroly jsou funkční.
90. Auditorovo vyhodnocení rizika významné (materiální) nesprávnosti na úrovni tvrzení se může v průběhu auditu měnit s tím, jak bude auditor získávat další informace. Je-li auditor během auditu všímavý, například při kontrolování záznamů nebo dokumentů, pomáhá mu to s objevováním ujednání nebo dalších informací, které mohou naznačovat existenci finančních nástrojů, jež vedení dříve neidentifikovalo nebo o nichž auditora neinformovalo. K takovým záznamům a dokumentům mohou patřit například:
- zápisy z jednání osob pověřených správou a řízením,
  - konkrétní faktury od odborných poradců účetní jednotky a korespondence s nimi.

Faktory, k nimž je potřeba přihlédnout při určování toho, zda a v jakém rozsahu má být testována provozní účinnost kontrol

91. Očekávání, že kontroly fungují efektivně, bude zřejmě spojováno spíše s finančními institucemi, které mají zavedeny náležité kontroly, a testování těchto kontrol může být tedy účinným prostředkem k získání důkazních informací. Má-li účetní jednotka své oddělení obchodování s finančními nástroji, nemusejí testy věcné správnosti samy o sobě poskytnout dostatečné a vhodné důkazní informace, a to s ohledem na vysoký počet smluv a odlišnost používaných systémů. Samotné testy kontrol však nebudou také postačovat, protože auditor je v souladu se standardem ISA 330 povinen navrhnout a provést testy věcné správnosti u všech významných skupin transakcí, účetních zůstatků a zveřejněných informací.²¹
92. Účetní jednotky s velkým objemem obchodů, které používají velké množství finančních nástrojů, mohou mít propracovanější a pokročilejší kontroly a budou mít zřejmě ustaveno oddělení řízení rizik. Bude tudíž také pravděpodobnější, že auditor u nich provede testy kontrol při získávání důkazů o:

²¹ ISA 330, odstavec 18.

- výskytu, úplnosti a správnosti transakcí a o jejich zaúčtování do správného období,
- existenci, právech a povinnostech a o úplnosti účetních zůstatků.

93. V účetních jednotkách s relativně malým počtem transakcí s finančními nástroji:

- mohou být členové vedení a osoby pověřené správou a řízením obeznámeni s finančními nástroji a s tím, jaký vliv tyto nástroje mají na činnost jejich společnosti, jen do určité míry,
- může mít účetní jednotka jen několik málo druhů nástrojů, které mezi sebou nejsou nikterak propojeny nebo jsou propojeny jen omezeně,
- není pravděpodobné, že by v nich existovalo složité kontrolní prostředí (např. kontroly popsané v Příloze nebudou v takové účetní jednotce zřejmě zavedeny),
- bude vedení patrně používat k ocenění svých nástrojů informace o určování cen z externích zdrojů určování cen,
- budou kontroly nad používáním informací o určování cen z externích zdrojů určování cen méně propracované.

94. Pokud účetní jednotka provádí jen několik transakcí s finančními nástroji, může být pro auditory relativně snadné obeznámit se s cíli účetní jednotky ve vztahu k používání finančních nástrojů a s vlastnostmi těchto nástrojů. V takových případech bude většina důkazních informací nejspíše věcné povahy, auditor může provést většinu auditorových prací na konci roku a externí confirmace pravděpodobně přinesou důkazy týkající se úplnosti, správnosti a existence transakcí.

95. Při rozhodování o povaze, načasování a rozsahu testování kontrol může auditor přihlédnout k takovým faktorům jako:

- povaha, frekvence a objem transakcí s finančními nástroji,
- síla kontrol včetně toho, zda jsou kontroly navrženy tak, aby reagovaly na rizika vyplývající z objemu transakcí, které účetní jednotka realizuje s finančními nástroji, a toho, jestli má jednotka zaveden rámec pro spravování a řízení aktivit spojených s finančními nástroji,
- význam jednotlivých kontrol vzhledem k celkovým kontrolním cílům a procesům účetní jednotky včetně propracovanosti informačních systémů, které mají podporovat transakce s finančními nástroji,
- monitorování kontrol a nedostatků zjištěných v kontrolních postupech,
- záležitosti, které mají kontroly pokrývat, například kontroly spojené s uplatňováním úsudků v porovnání s kontrolami nad podpůrnými údaji. Účinnější bude zřejmě provést testy věcné správnosti, než se spoléhat na kontroly související s uplatňováním úsudku,
- způsobilost osob, které jsou zapojeny do kontrolní činnosti, například zda má účetní jednotka dostatečnou kapacitu i v období, kdy je práce náročnější, a zda je schopna provést a ověřit ocenění finančních nástrojů, které používá,
- frekvence provádění těchto kontrolních činností,
- míra přesnosti, která má být s využitím kontrol dosažena,

- důkazy o provádění kontrolních činností,
- načasování transakcí s klíčovými finančními nástroji, například zda probíhají na konci období.

Testy věcné správnosti

96. Při navrhování testů věcné správnosti je potřeba zvážit:

- použití analytických postupů²² - přestože analytické postupy provedené auditorem mohou být účinné jako postupy vyhodnocení rizik a poskytují mu informace o podnikání účetní jednotky, mohou být méně účinné jakožto testy věcné správnosti, jsou-li prováděny bez dalších postupů, neboť vzájemné propojení mezi faktory, které ovlivňují ocenění, často zakrývá neobvyklé trendy, jež se mohou objevit,
- nerutinní transakce – řada finančních transakcí je založena na smlouvách sjednaných mezi účetní jednotkou a její protistranou (tzv. mimoburzovní transakce, nebo OTC). V situacích, kdy se jedná o neobvyklé transakce s finančními nástroji vybočujícími z rámce běžné činnosti jednotky, může být nejúčinnějším prostředkem k dosažení plánovaných cílů auditu použití auditního přístupu ověřování věcné správnosti. V případech, kdy transakce s finančními nástroji nepatří mezi běžně prováděné činnosti, přihlíží auditor ve svých reakcích na vyhodnocené riziko včetně navrhování a provádění auditorských postupů, k nedostatečným zkušenostem účetní jednotky v této oblasti;
- dostupnost důkazů – když např. účetní jednotka využívá externí zdroj určování cen, může se stát, že jednotka nebude schopna poskytnout důkazy týkající se relevantních tvrzení na úrovni účetní závěrky,
- postupy provedené v jiných oblastech auditu – postupy provedené v jiných oblastech účetní závěrky mohou být zdrojem důkazů o úplnosti transakcí s finančními nástroji. Tyto postupy mohou zahrnovat testy následně přijatých a vyplacených peněžních prostředků a vyhledání nezaúčtovaných závazků;
- výběr položek k testování – v některých případech, kdy portfolio finančních nástrojů obsahuje nástroje s odlišnou složitostí a rizikovostí, je vhodné provést výběr vzorku k testování na základě úsudku.

97. Když např. auditor reaguje na rizika významné (materiální) nesprávnosti u kolateralizovaného cenného papíru, zváží provedení některého z následujících auditorských postupů:

- prověření smluvní dokumentace a seznámení se s podmínkami cenného papíru, s podkladovým zajištěním a s právy všech skupin vlastníků cenného papíru,
- dotazování týkající se procesu, který vedení používá k provedení odhadu peněžních toků,

²² Standard ISA 315 (revidované znění) vyžaduje v odstavci 6 b), aby auditor použil v rámci postupů vyhodnocení rizik analytické postupy, které mu pomohou s vyhodnocením rizik významné (materiální) nesprávnosti. Z tohoto vyhodnocení pak bude moci vycházet při navrhování a implementování reakcí na vyhodnocená rizika. V souladu s odstavcem 6 standardu ISA 520 – „Analytické postupy“ je pak auditor povinen provést analytické postupy, které mu pomohou při formulování celkového závěru o účetní závěrce. Analytické postupy mohou být provedeny i v jiných fázích auditu.

- posouzení přiměřenosti předpokladů, jako jsou zálohové sazby, sazby v případě neplnění závazků a závažnost ztrát,
- seznámení se s metodou, která byla použita k určení „vodopádu“ peněžních toků,
- porovnání výsledků ocenění reálnou hodnotou s oceněními jiných cenných papírů s podobným podkladovým zajištěním a s podobnými podmínkami,
- opakované provedení výpočtů.

Testy s dvojitým účelem

98. Přestože účel testování kontrol se liší od účelu testů detailních údajů, provedení obou testů najednou může být užitečné. Auditor tedy může například:

- provést test kontrol a test detailních údajů u stejné transakce (např. může otestovat, zda je k dispozici podepsaná smlouva a jestli jsou podrobnosti o finančním nástroji správně zachyceny v souhrnné tabulce), nebo
- provést test kontrol, když testuje postup, který vedení používá k přípravě oceňovacích odhadů.

Načasování postupů auditora²³

99. Jakmile tým provádějící zakázku vyhodnotí rizika spojená s finančními nástroji, určí časový průběh plánovaných testů kontrol a testů věcné správnosti. Načasování naplánovaných auditorských postupů bude záviset na celé řadě faktorů, včetně frekvence použití kontrol, významu činnosti, která je kontrolována, a souvisejícího rizika významné (materiální) nesprávnosti.

100. Většina auditorských postupů spojených s oceňováním a vykázáním musí být provedena na konci roku, ovšem auditorské postupy související s dalšími tvrzeními, jako je úplnost a existence, mohou být testovány i v mezitímním období. Například testy kontrol mohou být předběžně provedeny u rutinních kontrol, jakými jsou IT kontroly či autorizace u nových produktů. Může být rovněž užitečné testovat provozní účinnost kontrol týkajících se schvalování nových produktů a shromáždit pro tento účel v mezitímním období důkazy o tom, že příslušní členové vedení schválili nový finanční nástroj.

101. Auditori mohou provést některé testy na modelech v mezitímním období a porovnat například výstup modelu s tržními transakcemi. Dalším možným postupem, který lze předběžně provést u nástrojů se zjistitelnými vstupy, je testování přiměřenosti informací k určení ceny, které byly poskytnuty externím zdrojem určování cen.

102. Oblasti, které vyžadují promyšlený úsudek, jsou často testovány krátce před koncem období nebo na jeho konci, neboť:

- ocenění se může výrazně změnit během krátké doby a zkomplikovat porovnání a sesouhlasení předběžných zůstatků se srovnatelnými informacemi k datu účetní závěrky,
- účetní jednotka může v době mezi mezitímním obdobím a koncem roku realizovat velký počet transakcí s finančními nástroji,

²³ Odstavce 11 – 12 a 22 – 23 standardu ISA 330 vymezují požadavky týkající se toho, kdy má auditor provést postupy v mezitímním období, a vysvětlují, jak lze tyto důkazní informace použít.

- manuální deníkové zápisy mohou být prováděny pouze po skončení účetního období,
- na samém konci účetního období mohou být provedeny nerutiní nebo významné transakce.

Postupy související s úplností, správností, existencí, výskytem a s právy a povinnostmi

103. Řada postupů auditora může být použita u mnoha tvrzení. Postupy řešící existenci účetního zůstatků na konci účetního období bude například možné použít také ve vztahu k výskytu určité skupiny transakcí a mohou rovněž pomoci s ověřováním zaúčtování do správného období. Tato skutečnost je umožněna faktem, že finanční nástroje jsou založeny zákonnými smlouvami, a jestliže auditor ověří správnost zaúčtování transakce, může ověřit také existenci nástroje, a získat tak zároveň důkazy k doložení tvrzení o výskytu a o právech a povinnostech. Může dále potvrdit, že transakce byly zaúčtovány ve správném účetním období.

104. K postupům, které přinášejí důkazní informace na doložení tvrzení o úplnosti, správnosti a existenci finančních nástrojů, patří:

- externí confirmace²⁴ k bankovním účtům, obchodům a k prohlášením správců finančních nástrojů. Externí confirmace může mít podobu přímého potvrzení s protistranou (včetně využití bankovních confirmací), kdy je odpověď zaslána přímo auditorovi. Tyto informace mohou být rovněž získány ze systémů protistrany jejich pravidelným zasíláním. V takových případech může auditor při vyhodnocování spolehlivosti důkazů získaných prostřednictvím confirmace přihlédnout ke kontrolám, které mají bránit neoprávněnému zasahování do počítačových systémů, jejichž prostřednictvím jsou informace zasílány. Pokud auditor confirmace neobdrží, může k získání důkazů využít prověření smluv a otestování příslušných kontrol. Externí confirmace však často nepřinášejí vhodné důkazní informace ve vztahu k tvrzením, která se týkají ocenění. I tak ale mohou pomoci při odhalování případných neoficiálních smluv;
- prověření sesouhlasení prohlášení nebo aktualizovaných údajů od správců finančních nástrojů na interní záznamy účetní jednotky. Toto prověření může vyvolat potřebu vyhodnocení IT kontrol souvisejících s automatizovanými sesouhlasovacími postupy a posouzení toho, zda jsou sesouhlasované položky náležitě pochopeny a vyřešeny;
- prověření deníkových zápisů a kontrol týkajících se zaúčtování těchto zápisů. To může pomoci např.:
  - při určování toho, zda byly zápisy provedeny jinými zaměstnanci než těmi, kteří k tomu mají oprávnění,
  - s objevením neobvyklých nebo nesprávných deníkových zápisů provedených na konci účetního období, které mohou být relevantní z pohledu rizika podvodu;

²⁴ Standard ISA 505 – „Externí confirmace“ se zabývá tím, jak může auditor využít postupů spojených s externími confirmacemi k získání důkazních informací v souladu s požadavky standardů ISA 330 a ISA 500 – „Důkazní informace“. Viz také Praktické upozornění pro auditory – „Nové praktické záležitosti spojené s používáním externích confirmací při auditu účetní závěrky“, které bylo vydáno v listopadu 2009.

- pročetí jednotlivých smluv a prověření podpůrné dokumentace k transakcím účetní jednotky s finančními nástroji, včetně účetních záznamů. Tím zároveň dochází k ověření existence transakcí a práv a povinností. Auditor si může například přečíst smlouvy spojené s finančním nástrojem a prověřit podpůrnou dokumentaci včetně účetních zápisů provedených ve chvíli, kdy proběhlo počáteční zaúčtování smlouvy. Následně může prověřit účetní zápisy provedené pro účely ocenění. To umožní auditorovi posoudit, zda přirozená složitost transakce byla v plné míře identifikována a zohledněna v účetních záznamech. Osoby s potřebnými znalostmi a zkušenostmi musejí posoudit právní ujednání a s nimi související rizika, aby byla ověřena existence práv;
- testování kontrol, které může mít například podobu opětovného provedení kontrol,
- prověření systémů účetní jednotky k vyřizování stížností. Pokud nejsou transakce zaúčtovány, účetní jednotka nevyplatí peněžní prostředky protistraně. Nezaúčtované transakce tedy mohou být odhaleny díky kontrole obdržných stížností;
- prověření rámcových vyrovnávacích dohod, které pomůže s odhalením nezaúčtovaných nástrojů.

105. Tyto postupy jsou obzvláště důležité u určitých finančních nástrojů, jako jsou deriváty nebo záruky, protože tyto nástroje nevyžadují vysoké počáteční investice, a tudíž může být obtížné identifikovat jejich existenci. Vložené deriváty jsou například často obsaženy ve smlouvách o nefinančních nástrojích, které nemusejí být předmětem konfirmačních postupů.

Oceňování finančních nástrojů

Požadavky na účetní výkaznictví

106. Rámce účetního výkaznictví založené na věrném zobrazení skutečnosti, např. rámce používané v IFRS a US GAAP, často pracují s hierarchií určení reálné hodnoty. Obvykle to znamená, že množství a podrobnost informací, které musejí být v souladu s těmito rámci zveřejněny, roste s tím, jak se zvyšuje míra nejistoty ocenění. Rozlišení jednotlivých stupňů v této hierarchii vyžaduje uplatnění úsudku.
107. Pro auditora může být užitečné seznámit se s tím, jak jsou finanční nástroje provázány s hierarchií určení reálné hodnoty. Riziko významné (materiální) nesprávnosti, a tedy i rozsah auditorských postupů, které mají být provedeny, se obvykle zvyšuje s tím, jak roste míra nejistoty ocenění. Užitečným vodítkem při určování míry nejistoty ocenění mohou být vstupy 3. úrovně a někdy vstupy 2. úrovně hierarchie určování reálné hodnoty. Vstupy 2. úrovně se mohou vzájemně velmi lišit a mohou zahrnovat jak vstupy, které je snadné získat, tak vstupy, které se blíží třetí úrovni. Auditor vyhodnocuje dostupné důkazy a seznamuje se s hierarchií určování reálné hodnoty i s rizikem předpojatosti vedení při tom, když vedení rozděluje finanční nástroje do jednotlivých skupin v rámci hierarchie určování reálné hodnoty.

108. V souladu se standardem ISA 540²⁵ auditor posuzuje pravidla a postupy účetní jednotky používané při oceňování v souvislosti s údaji a předpoklady. V mnoha případech příslušný rámec účetního výkaznictví nepředepisuje metodiku oceňování. Pro auditora pak může být při seznamování se s tím, jak vedení oceňuje finanční nástroje, důležité například:

- to, zda má vedení zavedena oficiální pravidla oceňování, a pokud ano, jestli je metoda oceňování používaná u finančních nástrojů náležitě zdokumentována v souladu s těmito pravidly,
- které modely mohou způsobovat největší riziko významné (materiální) nesprávnosti,
- způsob, jakým vedení posoudilo komplexnost ocenění finančního nástroje, když vybíralo konkrétní oceňovací metodu,
- to, zda existuje zvýšené riziko významné (materiální) nesprávnosti, protože vedení si sestavilo vlastní model oceňování finančních nástrojů nebo se odchýlilo od oceňovací metody, která se běžně používá při oceňování určitého finančního nástroje,
- to, jestli vedení využilo externího zdroje určování cen,
- to, zda osoby podílející se na přípravě a uplatňování oceňovací metody mají odpovídající dovednosti, znalosti a zkušenosti, včetně toho, zda bylo využito práce experta vedení,
- to, zda cokoli signalizuje předpojatost vedení při výběru oceňovací metody, která má být použita.

Vyhodnocení rizika významné (materiální) nesprávnosti v souvislosti s oceňováním

109. Když auditor vyhodnocuje to, zda jsou oceňovací metody, které účetní jednotka použila, vhodné s ohledem na konkrétní okolnosti a zda jsou zavedeny kontroly týkající se oceňovacích metod, může přihlížet k následujícím faktorům:

- zda jsou oceňovací metody běžně používány dalšími účastníky trhu a bylo u nich prokázáno, že přinášejí spolehlivé odhady cen získané z tržních transakcí,
- zda oceňovací metody fungují tak, jak bylo zamýšleno, a zda je jejich návrh bezchybný, především pak v extrémních podmínkách, a zda byly objektivně ověřeny. Známkou chyby mohou být pohyby oproti vzorovým hodnotám;
- zda oceňovací metody přihlížejí k přirozené rizikovosti finančního nástroje, který je předmětem ocenění, včetně důvěryhodnosti protistrany, a k vlastnímu úvěrovému riziku v případě oceňovacích metod, které jsou použity k ocenění finančních závazků,
- jak jsou oceňovací metody kalibrovány vzhledem k trhu, včetně citlivosti oceňovacích metod na změny v proměnných,
- zda jsou tržní proměnné a předpoklady používány jednotně a zda jsou nové podmínky dostatečným důvodem ke změně oceňovacích metod, tržních proměnných nebo předpokladů,

²⁵ ISA 540, odstavec 8 c).

- jestli analýzy citlivosti naznačují, že ocenění by se výrazně změnilo, pokud by došlo k drobné nebo střední změně v předpokladech,
- organizační struktura, jako je existence interního oddělení, které odpovídá za vývoj modelů sloužících k oceňování určitých nástrojů, zejména jsou-li ve hře vstupy 3. úrovně. Oddělení vývoje modelů, které se podílí na určování cen obchodů, bude např. méně objektivní než oddělení, které je co do svého fungování a své organizace nezávislé na pracovišti „front office“;
- způsobilost a objektivita osob, které odpovídají za vývoj a používání oceňovacích metod, včetně zkušeností vedení s konkrétními modely, které jsou nově vyvinuty.

Auditor (nebo auditorův expert) může sám připravit jednu či více oceňovacích metod a porovnat její výstup s výstupem oceňovacích metod, které použilo vedení.

Významná rizika

110. Díky postupu vyhodnocování rizik, který použije, může auditor odhalit jedno nebo více významných rizik souvisejících s oceňováním finančních nástrojů, pokud se vyskytne libovolná z následujících okolností:

- vysoká nejistota spojená s oceněním finančních nástrojů (např. u nástrojů s nezjistitelnými vstupy),²⁶
- nedostatek dostatečných důkazů, které by podpořily ocenění finančních nástrojů provedené vedením,
- skutečnost, že se vedení neseznámilo se svými finančními nástroji nebo že mu chybí znalosti a zkušenosti nezbytné k řádnému ocenění těchto nástrojů, včetně schopnosti určit, zda je ocenění potřeba upravit,
- skutečnost, že se vedení neseznámilo s komplexními požadavky příslušného rámce účetního výkaznictví, které se týkají oceňování finančních nástrojů a zveřejňování údajů o nich, a že vedení není schopno vytvořit si úsudky potřebné k náležitému splnění těchto požadavků,
- významnost úprav provedených ve výstupech oceňovacích metod, pokud příslušný rámec účetního výkaznictví vyžaduje nebo povoluje takové úpravy.

111. V souvislosti s účetními odhady, které způsobují významná rizika, je auditor podle standardu ISA 540²⁷ povinen provést kromě dalších testů věcné správnosti, které požaduje standard ISA 330, ještě následující posouzení:

- jak vedení zvážilo alternativní předpoklady nebo výsledky a proč je odmítlo nebo jak jinak vedení řešilo nejistotu ocenění při stanovení účetního odhadu,
- zda jsou významné předpoklady použité vedením přiměřené,

²⁶ Pokud auditor zjistí, že vysoká nejistota odhadu, která je spojena s oceněním složitých finančních nástrojů, způsobuje významné riziko, je v souladu se standardem ISA 540 povinen provést testy věcné správnosti a vyhodnotit adekvátnost zveřejnění nejistoty odhadu v účetní závěrce. Viz odstavce 11, 15 a 20 standardu ISA 540.

²⁷ ISA 540, odstavec 15 a) – b).

- je-li to relevantní pro přiměřenost významných předpokladů použitých vedením nebo pro vhodnou aplikaci příslušného rámce účetního výkaznictví, úmysl a schopnost vedení realizovat konkrétní opatření.
112. S tím, jak trhy přestávají být aktivní, může vést změna v okolnostech k přechodu od ocenění tržní cenou k ocenění pomocí modelu nebo může vyvolat přesun od jednoho modelu k jinému. Reagování na změny tržních podmínek může být složité, pokud vedení nemá před výskytem takových změn zavedena příslušná pravidla. Vedení může rovněž postrádat znalosti a zkušenosti nezbytné k urgentnímu sestavení modelu nebo ke zvolení oceňovací metody, která bude odpovídat daným okolnostem. I v případech, kdy jsou oceňovací metody používány konzistentně, musí vedení průběžně kontrolovat, zda jsou oceňovací metody a předpoklady použité k určení ocenění finančních nástrojů vhodné a platné. Může se dále stát, že oceňovací metody byly zvoleny v době, kdy byly k dispozici přiměřené tržní informace, ovšem tyto metody nemusejí poskytovat přiměřené ocenění v období, kdy dojde k neočekávanému zhoršení situace.
113. Náchylnost vedení k předpojatosti, ať již záměrné nebo neúmyslné, se zvyšuje s tím, jak roste subjektivita ocenění a jeho nejistota. Vedení může kupříkladu ignorovat zjistitelné tržní předpoklady nebo údaje a používat místo nich své interní modely, pokud přinášejí příznivější výsledky. I bez úmyslu dopustit se podvodu může být vedení v pokušení zkreslit úsudky směrem k nejpříznivějšímu konci širokého spektra spíše než směrem k určitému bodu v tomto spektru, který by byl považován za bod v maximální míře odpovídající příslušnému rámci účetního výkaznictví. Skutečnost, že vedení používá v každém účetní období jinou oceňovací metodu bez jasného a pádného důvodu, může taktéž ukazovat na jeho předpojatost. Přestože subjektivní rozhodnutí, která se týkají ocenění finančních nástrojů, přirozeně obsahují jistou formu předpojatosti vedení, existuje-li záměr předložit zavádějící údaje, jedná se už o podvodnou předpojatost.

Navržení auditorského přístupu

114. Při testování toho, jak vedení oceňuje finanční nástroje, a při reagování na vyhodnocená rizika významné (materiální) nesprávnosti v souladu se standardem ISA 540²⁸ provádí auditor jeden či více z následujících postupů a přihlíží při tom k povaze účetních odhadů:
- a) otestování toho, jak vedení připravilo účetní odhad, a otestování údajů, ze kterých odhad vychází (včetně oceňovacích metod, které účetní jednotka použila při oceňování),
  - b) provedení testu provozní účinnosti kontrol vztahujících se na to, jak vedení připravilo účetní odhad, spolu s vhodnými testy věcné správnosti,
  - c) sestavení bodového odhadu nebo rozpětí odhadu s cílem vyhodnotit bodový odhad vedení,
  - d) určení toho, zda události, k nimž došlo do data zprávy auditora, poskytují důkazní informace týkající se účetního odhadu.
- Auditoři často zjišťují, že spojí-li testování toho, jak vedení ocenilo finanční nástroj, a otestování údajů, ze kterých ocenění vycházelo, s testem provozní účinnosti kontrol, je jejich přístup k auditu účinný a efektivní. Události po datu

²⁸ ISA 540, odstavce 12 – 14.

účetní závěrky mohou být sice zdrojem jistých důkazů o ocenění finančních nástrojů, avšak mají-li být řešeny případné změny tržních podmínek, ke kterým došlo po datu účetní závěrky, je potřeba vzít v potaz i další faktory.²⁹ Pokud není auditor schopen otestovat, jak vedení dospělo ke svému odhadu, může si připravit bodový odhad nebo rozpětí odhadu.

115. Jak je popsáno v Části I, vedení může při přípravě odhadu reálné hodnoty finančních nástrojů:

- využít informace od externích zdrojů určování cen,
- shromáždit údaje k sestavení svého vlastního odhadu, při němž využije různé metody včetně modelů,
- využít práce experta, který odhad připraví.

Vedení tyto přístupy často kombinuje. Může mít například zaveden vlastní postup určování cen a hodnoty u něj použité může podpořit údaji, které získá od externího zdroje určování cen.

Záležitosti, ke kterým je při auditu potřeba přihlédnout v případě, že vedení použije externí zdroj určování cen

116. Vedení může při oceňování finančních nástrojů účetní jednotky využít externího zdroje určování cen, jako je cenová informační služba nebo makléř. Jestliže se auditor seznámí s tím, jak vedení používá získané informace a jak funguje cenová informační služba, pomůže mu to při určování povahy a rozsahu auditorských postupů, které je potřeba provést.

117. Pokud vedení používá externí zdroj určování cen, budou relevantní následující skutečnosti:

- *typ externího zdroje určování cen* – některé externí zdroje určování cen zveřejňují o svých postupech obsáhlejší informace. Cenová informační služba například často poskytuje informace o své metodice, předpokladech a údajích, které využívá při oceňování finančních nástrojů na úrovni tříd aktiv. Naproti tomu makléři zveřejňují o vstupech a předpokladech použitých při vytvoření cenové nabídky jen omezené informace, ne-li žádné;
- *povaha vstupů a složitost oceňovací metody* – spolehlivost cen z externích zdrojů určování cen se různí v závislosti na zjistitelnosti vstupů (a tedy úrovni vstupů v hierarchii určování reálné hodnoty) a na složitosti metody použité k ocenění konkrétního cenného papíru či třídy aktiv. Například spolehlivost ceny kapitálového nástroje, který je aktivně obchodován na likvidním trhu, je vyšší než spolehlivost ceny firemní obligace obchodované na likvidním trhu, která nebyla k datu ocenění obchodována, ovšem cena takové obligace bude i tak spolehlivější než cena kolateralizovaného cenného papíru, který byl oceněn pomocí modelu diskontovaných peněžních toků;
- *pověst a zkušenosti externího zdroje určování cen* – externí zdroj určování cen může mít například zkušenosti s určitým typem finančního nástroje a je uznáván jako odborník na tento typ nástroje. Nemusí však mít stejný přehled

²⁹ Příklady faktorů, které mohou být v takové situaci relevantní, jsou uvedeny v odstavcích A63 – A66 standardu ISA 540.

o jiných typech finančních nástrojů. V této spojitosti budou relevantní rovněž auditorovy dřívější zkušenosti s tímto externím zdrojem určování cen;

- *objektivita externího zdroje určování cen* – pokud kupříkladu cena, kterou vedení získalo, pochází od takové protistrany, jakým je makléř, který finanční nástroj účetní jednotce prodal, nebo jako je jiná účetní jednotka, která je vůči auditované jednotce v blízkém vztahu, cena nemusí být spolehlivá;
- *kontroly zavedené účetní jednotkou ve vztahu k využívání externích zdrojů určování cen* – míra, do jaké má vedení zavedeny kontroly sloužící k vyhodnocování spolehlivosti informací z externích zdrojů určování cen, má vliv na spolehlivost ocenění reálnou hodnotou. Vedení může mít například zavedeny kontroly, které se používají:
  - k prověření a schválení využití externího zdroje určování cen, včetně posouzení pověsti tohoto zdroje, jeho zkušeností a objektivity,
  - k určení úplnosti, relevance a správnosti cen a údajů souvisejících s jejich určováním;
- *kontroly externího zdroje určování cen* – kontroly a postupy týkající se oceňování tříd aktiv, které jsou předmětem auditorova zájmu. Externí zdroj určování cen může mít například silné kontroly týkající se způsobu, jakým jsou určovány ceny, včetně používání formalizovaného procesu pro vyřizování stížností zákazníků na straně kupující i prodávající, kteří zpochybní ceny získané od cenové informační služby, jsou-li stížnosti podloženy náležitými důkazy, což externímu zdroji určování cen umožňuje průběžně ceny upravovat tak, aby plně zohledňovaly informace, které mají k dispozici účastníci trhu.

118. Níže jsou uvedeny možné přístupy ke shromažďování důkazů, které se týkají informací z externích zdrojů určování cen:

- u vstupů 1. úrovně porovnání informací z externího zdroje určování cen se zjistitelnými tržními cenami,
- prověření údajů, které poskytl externí zdroj určování cen o svých kontrolách a postupech, oceňovacích metodách, vstupech a předpokladech,
- testování kontrol, které má vedení zavedeny pro účely vyhodnocování spolehlivosti informací z externích zdrojů určování cen,
- provedení postupů u externího zdroje určování cen s cílem seznámit se s kontrolami a postupy, oceňovacími metodami, vstupy a předpoklady, které byly použity u tříd aktiv nebo u konkrétních finančních nástrojů, jež auditora zajímají, a tyto kontroly a postupy, oceňovací metody, vstupy a předpoklady otestovat,
- posouzení toho, zda ceny získané z externích zdrojů určování cen jsou přiměřené v porovnání s cenami z jiných externích zdrojů určování cen, s odhadem účetní jednotky nebo s odhadem auditora,
- posouzení přiměřenosti oceňovacích metod, předpokladů a vstupů,

- sestavení bodového odhadu a rozpětí odhadu u některých finančních nástrojů, u nichž cenu určil externí zdroj určování cen, a posouzení toho, zda se výsledky pohybují v přiměřeném rozpětí,
  - získání zprávy auditora cenové informační služby, která pokrývá kontroly týkající se ověření cen.³⁰
119. Pokud jsou ceny získány z několika externích zdrojů určování cen, je možné získat zároveň i užitečné informace o nejistotě ocenění. Široké rozpětí cen může naznačovat vyšší nejistotu ocenění i skutečnost, že finanční nástroj je citlivý i na drobné změny v údajích a předpokladech. Užší rozpětí cen může svědčit o nízké nejistotě ocenění a o menší citlivosti nástroje na změny v údajích a předpokladech. I když získání cen z několika zdrojů bývá užitečné, nebude zejména u finančních nástrojů, u kterých byly vstupy zařazeny v rámci hierarchie určení reálné hodnoty do 2. nebo 3. úrovně, získání cen z různých zdrojů zřejmě samo o sobě schopno zajistit dostatečné a vhodné důkazní informace. Je tomu tak proto, že:
- a) několik zdrojů informací k určování cen může vycházet ze stejného podkladového zdroje,
  - b) aby bylo možné zařadit finanční nástroj do hierarchie určení reálné hodnoty, bude možná důležité seznámit se se vstupem, které externí zdroj určování cen použil při určování ceny.
120. Jsou situace, kdy auditor není schopen se seznámit s procesem použitým při generování ceny, ani s kontrolami týkajícími se tohoto procesu, které sledují, nakolik spolehlivě je cena určena, nebo nemá přístup k modelu nebo k předpokladům a dalším použitým vstupům. V takových případech se auditor může rozhodnout, že sestaví bodový odhad nebo rozpětí odhadu, aby mohl posoudit bodový odhad vedení při reagování na vyhodnocené riziko.

Záležitosti, ke kterým je při auditu potřeba přihlédnout v případě, že vedení provede odhad reálné hodnoty pomocí modelu

121. Odstavec 13 b) standardu ISA 540 požaduje, aby auditor v rámci testování toho, jak vedení stanovuje účetní odhad, posoudil, zda je použitá oceňovací metoda za daných okolností vhodná a předpoklady použité vedením jsou přiměřené z hlediska cílů, které pro oceňování stanovuje příslušný rámec účetního výkaznictví.
122. Ať už vedení použije externí zdroj určování cen nebo provádí své vlastní ocenění, k ocenění finančních nástrojů se často používají modely, zejména v případech, kdy se vychází ze vstupů 2. a 3. úrovně hierarchie určení reálné hodnoty. Auditor při určování povahy, načasování a rozsahu auditorových postupů, které mají být u modelů provedeny, může přihlížet k metodice, předpokladům a údajům použitým v modelu. Když auditor posuzuje složitější finanční nástroje, jako jsou nástroje, u kterých jsou použity vstupy 3. úrovně, může pro něj být užitečným zdrojem důkazních informací otestování jak metodiky, tak předpokladů a údajů. Pokud je ovšem model jednoduchý a běžně aplikovaný, jako například v případě některých

³⁰ Některé cenové informační služby poskytují uživatelům jejich údajů zprávy, ve kterých jsou popsány kontroly služeb týkající se údajů o určování cen, tzn. zprávy sestavené v souladu s Mezinárodním standardem pro ověřovací zakázky (ISAE) 3402 – „Ověřovací zprávy o kontrolách v servisní organizaci“. Vedení si takovou zprávu může vyžádat a auditor zváží, zda o ni požádá, s cílem seznámit se s tím, jak jsou údaje k určování cen připravovány, a posoudit, zda je možné se na kontroly zavedené v cenové informační službě spolehnout.

výpočtů cen dluhopisů, budou užitečnějším zdrojem důkazů důkazní informace získané díky zaměření se na předpoklady a údaje použité v modelu.

123. K testování modelu lze využít dva hlavní přístupy:
- a) auditor může otestovat model použitý vedením tak, že posoudí vhodnost tohoto modelu, přiměřenost použitých předpokladů a údajů a matematickou správnost modelu, nebo
  - b) auditor může stanovit svůj vlastní odhad a poté porovnat své ocenění s oceněním, které provedla účetní jednotka.
124. Jestliže ocenění finančních nástrojů vychází z nezjistitelných vstupů (tzn. ze vstupů 3. úrovně), může auditor přihlédnout například k tomu, jak vedení podporuje:
- identifikaci a charakteristiku účastníků trhů, kteří jsou z pohledu finančního nástroje relevantní,
  - způsob, jakým jsou nezjistitelné vstupy určeny při počátečním zaúčtování,
  - úpravy, které udělalo ve svých předpokladech, aby zohledňovaly pohled vedení na předpoklady, které by použili účastníci trhu,
  - to, zda vedení použilo ty nejlepší vstupní informace, které byly za daných okolností k dispozici,
  - způsob, jakým jeho předpoklady přihlížejí ke srovnatelným transakcím,
  - analýzu citlivosti modelů, jsou-li použity nezjistitelné vstupy, a to, zda byly provedeny úpravy, které by reagovaly na nejistotu ocenění.
125. S posouzením toho, zda se ocenění zdají být celkově přiměřená, navíc auditorovi pomáhá jeho znalost odvětví, přehled o trendech na trhu a jeho seznámení se s oceněními dalších účetních jednotek (při dodržení důvěrnosti) a s dalšími relevantními cenovými ukazateli. Jestliže se ocenění zdají být všechna agresivní nebo naopak konzervativní, může to signalizovat předpojatost vedení.
126. Pokud chybějí zjistitelné vnější důkazy, je obzvláště důležité, aby auditor náležitě spolupracoval s osobami pověřenými správou a řízením a seznámil se s tím, nakolik jsou ocenění provedená vedením a důkazy, které byly získány k doložení těchto ocenění, subjektivní. Auditor musí v takových případech posoudit, zda byly tyto záležitosti, včetně případné dokumentace, důkladně prověřeny a posouzeny všemi příslušnými úrovněmi vedení účetní jednotky, včetně osob pověřených správou a řízením.
127. Když trhy přestanou být aktivní nebo je jejich fungování narušeno, případně pokud není možné ověřit vstupy, mohou být ocenění vedení založena více na úsudku a být méně ověřitelná, a tudíž méně spolehlivá. V takových situacích může auditor otestovat model tak, že spojí testování kontrol, které účetní jednotka používá, s posouzením návrhu a funkčnosti modelu, s testováním předpokladů a údajů použitých v modelu a s porovnáním výstupu modelu s bodovým odhadem nebo s rozpětím odhadu, které stanovil auditor, nebo s jinými externími oceňovacími metodami.³¹

³¹ Standard ISA 540 v odstavci 13 d) popisuje požadavky, které musí dodržet auditor, který stanovuje rozpětí odhadu, aby posoudil bodový odhad vedení. Oceňovací metody, které byly vyvinuty externími subjekty a použity auditorem, mohou být za určitých okolností považovány za práci auditorova experta a mohou se na ně vztahovat požadavky standardu ISA 620.

128. Je pravděpodobné, že při testování vstupů, které účetní jednotka použila ve své oceňovací metodice,³² např. patří-li tyto vstupy do jedné z kategorií v rámci hierarchie určení reálné hodnoty, získá auditor rovněž důkazy k doložení údajů, které mají být zveřejněny v účetní závěrce v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví. Auditorovy testy věcné správnosti, jejichž cílem je posoudit, zda jsou vstupy použité v oceňovací metodě účetní jednotky (tzn. vstupy 1., 2. a 3. úrovně) vhodné, a testy analýzy citlivosti, kterou provedla účetní jednotka, budou například relevantní pro auditorovo posouzení toho, zda údaje zveřejněné v účetní závěrce věrně zobrazují skutečnost .

Posouzení toho, zda předpoklady použité vedením jsou přiměřené

129. Předpoklad použitý v modelu může být považován za významný, jestliže by přiměřená odchylka předpokladu významně ovlivnila ocenění finančního nástroje.³³ Vedení mohlo při provádění analýzy citlivosti zvažovat náhradní předpoklady nebo výsledky. Míra subjektivity spojená s předpoklady má vliv na míru nejistoty ocenění a může vést auditora k závěru, že existuje významné riziko, například v případě vstupů 3. úrovně.

130. V rámci auditorských postupů, jejichž účelem je otestovat předpoklady použité vedením, včetně předpokladů, které byly použity jako vstupy v modelech, může auditor posoudit :

- zda a případně jak začlenilo vedení tržní vstupy do stanovování předpokladů, protože obecně mají být v maximální míře používány relevantní zjistitelné vstupy a naopak v minimální míře vstupy nezjistitelné,
- zda předpoklady odpovídají zjistitelným tržním podmínkám a charakteristikám finančního aktiva nebo finančního závazku,
- zda zdroje předpokladů, které by použili účastníci trhu, jsou relevantní a spolehlivé a jak vedení vybralo předpoklady, které použije, pokud existuje větší počet odlišných tržních předpokladů,
- zda je z analýz citlivosti patrné, že ocenění by se výrazně změnila, pokud by došlo k drobné nebo střední změně v předpokladech.

Další záležitosti, k nimž je dobré přihlídnout při posuzování předpokladů použitých vedením, jsou uvedeny v odstavcích A77 až A83 standardu ISA 540.

131. Při posuzování úsudků, které se týkají budoucnosti, vychází auditor z informací dostupných v okamžiku, v němž je úsudek vytvořen. Události po datu účetní závěrky mohou vyústit ve skutečnosti, které neodpovídají úsudkům, jež byly přiměřené ve chvíli, kdy byly vytvořeny.

132. Někdy může být diskontní sazba ve výpočtu současné hodnoty upravena tak, aby brala v potaz nejistoty při oceňování, bez toho, že by byl upraven každý jednotlivý předpoklad. V takových případech se mohou auditorovy postupy zaměřit na diskontní sazbu a auditor může vycházet ze zjistitelného obchodu s podobným cenným papírem. Porovná použité diskontní sazby nebo sestaví nezávislý model,

³² Požadavky týkající se situace, kdy auditor posuzuje předpoklad vedení související s významnými riziky, jsou uvedeny např. v odstavci 15 standardu ISA 540.

³³ Viz standard ISA 540, odstavec A107.

pomocí něhož vypočítá diskontní sazbu a porovná ji se sazbou, kterou použilo vedení.

Záležitosti, ke kterým je při auditu potřeba přihlédnout v případě, že účetní jednotka využije experta vedení

133. Jak bylo uvedeno v Části I, vedení může oceněním některých nebo všech svých cenných papírů pověřit experta. Těmito experty mohou být makléři, investiční bankéři, cenové informační služby, které nabízejí rovněž služby expertního oceňování, nebo jiné společnosti, které se specializují na oceňování.
134. Odstavec 8 standardu ISA 500 obsahuje požadavky, které má auditor splnit při posuzování důkazů získaných od experta najatého vedením. Rozsah auditorových postupů ve vztahu k expertovi vedení a k práci daného experta závisí na významu expertovy práce pro auditorovy účely. Když auditor posoudí vhodnost práce experta vedení, pomůže mu to při vyhodnocování toho, zda ceny nebo ocenění dodané expertem vedení poskytují dostatečné a vhodné důkazní informace k doložení ocenění. Příklady postupů, které může auditor provést, zahrnují :
- vyhodnocení způsobilosti, schopností a objektivit experta vedení, například jeho vztah k účetní jednotce, jeho pověst a postavení na trhu, zkušenosti experta s příslušnými typy nástrojů a to, nakolik je expert obeznámen s relevantním rámcem účetního výkaznictví, který se vztahuje na ocenění,
  - seznámení se s prací experta vedení například tak, že auditor vyhodnotí vhodnost použitých oceňovacích metod a klíčových tržních proměnných a předpokladů, které byly použity v oceňovacích metodách,
  - posouzení toho, zda je práce daného experta vhodná jakožto důkazní informace. V souvislosti s tím se auditor zaměří na vhodnost expertovy práce na úrovni jednotlivých finančních nástrojů. U vzorku příslušných nástrojů je dobré stanovit odhad samostatně (viz odstavce 136 a 137, které hovoří o stanovení bodového odhadu nebo rozpětí odhadu) s využitím odlišných údajů a předpokladů a následně porovnat daný odhad s odhadem experta vedení;
  - auditor může rovněž použít další postupy:
    - modelování odlišných předpokladů a odvození předpokladů v jiném modelu a následné posouzení přiměřenosti těchto odvozených předpokladů,
    - porovnání bodových odhadů vedení s bodovými odhady auditora a určení toho, zda jsou odhady vedení obecně vyšší, nebo nižší.
135. Vedení mohou při oceňování účetních nástrojů pomáhat předpoklady, které stanoví nebo identifikuje expert vedení. Tyto předpoklady, jsou-li použity vedením, se stávají předpoklady vedení, ke kterým musí auditor přihlížet stejným způsobem jako k ostatním předpokladům vedení.

Určení bodového odhadu nebo rozmezí odhadu

136. Auditor může navrhnout oceňovací metodu a upravit vstupy a předpoklady použité v této metodě tak, aby mohl stanovit rozpětí, které použije při posuzování přiměřenosti ocenění provedeného vedením. Odstavce 106 až 135 tohoto Praktického materiálu pomohou auditorovi při přípravě bodového odhadu nebo

rozpětí odhadu. V souladu se standardem ISA 540³⁴ platí, že jestliže auditor používá předpoklady nebo metody, které se liší od těch, které použilo vedení, je auditor povinen dostatečně se seznámit s předpoklady nebo metodami použitými vedením tak, aby jeho bodový odhad nebo rozpětí odhadu braly v úvahu relevantní proměnné, a mohl posoudit všechny významné rozdíly oproti ocenění stanovenému vedením. Auditorovi může při posuzování přiměřenosti ocenění, které provedlo vedení, pomoci práce auditorova experta.

137. Někdy může auditor dojít k závěru, že jeho snahy o seznámení se s předpoklady nebo metodami vedení nemohou vést k získání dostatečných důkazů, například pokud externí zdroj určování cen používá interně sestavené modely a software a neumožňuje přístup k relevantním informacím. V takových případech se může stát, že auditor nebude schopen získat dostatečné a vhodné důkazní informace o ocenění, jestliže nemůže provést další postupy, kterými by reagoval na rizika významné (materiální) nesprávnosti, jako je sestavení bodového odhadu nebo rozpětí odhadu a posouzení bodového odhadu vedení.³⁵ Dopady, jaké má skutečnost, že auditor není schopen získat dostatečné a vhodné důkazní informace, popisuje standard ISA 705³⁶.

Prezentace a zveřejnění informací o finančních nástrojích

138. Jednou z povinností vedení je sestavovat účetní závěrky v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví.³⁷ Rámce účetního výkaznictví často vyžadují, aby v účetních závěrkách byly zveřejněny údaje, které uživatelům účetních závěrek umožní vytvořit si smysluplnou představu o dopadech činností, které účetní jednotka realizuje s finančními nástroji, včetně rizik a nejistot spojených s těmito finančními nástroji. Význam údajů zveřejněných v souvislosti s východisky ocenění roste s tím, jak se zvyšuje nejistota ocenění finančních nástrojů, a je rovněž ovlivněn úrovní vstupů dle hierarchie určení reálné hodnoty.
139. Když vedení prohlásí, že účetní závěrka je v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví, prezentuje implicitně nebo explicitně tvrzení týkající se zobrazení a zveřejnění údajů o různých prvcích účetní závěrky a souvisejících informací. Tvrzení o zobrazení a zveřejnění údajů zahrnují:
- a) výskyt a práva a povinnosti – zveřejněné události, transakce a další skutečnosti se opravdu vyskytly a souvisejí s účetní jednotkou,
  - b) úplnost – všechny zveřejněné údaje, které měly být uvedeny v účetní závěrce, jsou uvedeny,
  - c) klasifikace a srozumitelnost – finanční informace jsou náležitě zobrazeny a popsány a zveřejněné údaje jsou vyjádřeny srozumitelně,
  - d) správnost a ocenění – finanční a další informace jsou věrně zobrazeny a zveřejněny ve správných částkách.

Při navrhování postupů týkajících se auditu zveřejněných informací auditor přihlíží k výše uvedeným tvrzením.

Postupy související s vykazováním a zveřejňováním informací o finančních nástrojích

³⁴ ISA 540, odstavec 13 c).

³⁵ ISA 540, odstavec 13 d).

³⁶ ISA 705 – „Modifikace výroku ve zprávě nezávislého auditora“.

³⁷ Viz odstavce 4 a A2 standardu ISA 200.

140. Níže jsou uvedeny důležité oblasti související s vykazováním a zveřejňováním informací o finančních nástrojích:

- rámce účetního výkaznictví obecně vyžadují zveřejnění doplňujících informací o odhadech a souvisejících rizicích a nejistotách, které doplní a objasní údaje o aktivech, závazcích, výnosech a nákladech. Auditor se zřejmě bude muset zaměřit na údaje zveřejněné o rizicích a analýze citlivosti. Informace, které auditor získá během provádění postupů vyhodnocování rizik a testování kontrolních činností, může auditor využít jako důkazy k dosažení závěru o tom, zda údaje zveřejněné v účetní závěrce odpovídají požadavkům příslušného rámce účetního výkaznictví, např. ve spojitosti s:
  - cíli a strategiemi účetní jednotky spojenými s používáním finančních nástrojů, včetně popsání účetních pravidel a postupů jednotky,
  - kontrolním rámcem účetní jednotky, který slouží k řízení rizik spojených s finančními nástroji,
  - riziky a nejistotami, s nimiž jsou spojeny finanční nástroje.
- auditor může informace získat ze systémů mimo obvyklé systémy účetního výkaznictví, jako jsou systémy rizik. K příkladům postupů, které se auditor rozhodne provést v rámci reagování na vyhodnocená rizika související s údaji zveřejněnými v účetní závěrce, patří testování:
  - procesu, který byl použit k sestavení zveřejněných informací,
  - provozní účinnosti kontrol, jež se týkají údajů použitých při přípravě zveřejněných informací,
- v souvislosti s finančními nástroji, které jsou spojeny se značným rizikem,³⁸ může auditor i přesto, že zveřejněné údaje jsou v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví, dojít k závěru, že zveřejnění nejistoty odhadu není s ohledem na okolnosti a související fakta adekvátní, a že tudíž účetní závěrka nepřináší věrné zobrazení skutečnosti. Pokyny týkající se dopadů na výrok auditora v případě, že se auditor domnívá, že údaje zveřejněné vedením v účetní závěrce nejsou adekvátní a jsou zavádějící, jsou uvedeny ve standardu ISA 705;
- auditoři mohou taktéž posoudit, zda jsou údaje zveřejněné v účetní závěrce úplné a srozumitelné; v účetní závěrce (nebo v doprovodných zprávách) mohou být například obsaženy všechny relevantní informace, avšak tyto informace nemusejí být náležitě seřazeny a dány do souvislostí tak, aby se uživatelé účetní závěrky mohli seznámit se situací, nebo v účetní závěrce není zveřejněn dostatek kvalitativních údajů, které by objasnily souvislosti týkající se částek uvedených v účetní závěrce. I v případě, že účetní jednotka zveřejnila údaje o analýze citlivosti, nemusejí například zveřejněné informace v úplnosti popisovat rizika a nejistoty, které mohou být způsobeny změnami v ocenění, možné dopady na ujednání o závazcích, požadavky na zajištění a likviditu účetní jednotky. Ve standardu ISA 260³⁹ jsou uvedeny

³⁸ Standard ISA 540 vyžaduje v odstavci 20, aby auditor provedl u informací zveřejněných o účetních odhadech, které způsobují významná rizika, další postupy a posoudil také adekvátnost zveřejnění nejistoty odhadu v účetní závěrce v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví.

³⁹ ISA 260 – „Předávání informací osobám pověřeným správou a řízením účetní jednotky“.

požadavky a pokyny týkající se předávání informací osobám pověřeným správou a řízením, včetně názoru auditora na významné kvalitativní stránky účetních postupů jednotky, jejich účetních metod a pravidel, účetních odhadů a údajů zveřejněných v účetní závěrce.

141. Pro auditorovo posouzení vykázání a zveřejnění údajů v účetní závěrce je při provádění testů věcné správnosti u finančních nástrojů relevantní zvážení vhodnosti vykázání, například rozdělení nástrojů na dlouhodobé a krátkodobé.

Další relevantní záležitosti, ke kterým je při auditu potřeba přihlédnout

Písemná prohlášení

142. V souladu se standardem ISA 540 je auditor povinen získat písemné prohlášení vedení, a je-li to vhodné, osob pověřených správou a řízením, o tom, zda se domnívají, že významné předpoklady jimi použité při stanovení účetních odhadů jsou přiměřené.⁴⁰ Standard ISA 580⁴¹ stanoví, že pokud auditor zhodnotí, že nad rámec těchto vyžádaných písemných prohlášení je nezbytné získat jedno či více písemných prohlášení, aby podpořil jiné důkazní informace významné pro účetní závěrku nebo pro jedno či více specifických tvrzení v účetní závěrce, je auditor povinen požadovat další taková písemná prohlášení. V závislosti na objemu činností s finančními nástroji a na jejich komplexnosti mohou písemná prohlášení na podporu důkazů, které auditor získá o finančních nástrojích, zahrnovat:

- cíle vedení v souvislosti s finančními nástroji, např. to, zda se používají k zajištění, k řízení aktiv a závazků nebo k investičním účelům,
- prohlášení o vhodnosti prezentování účetní závěrky, např. zaúčtování transakcí s finančními nástroji jako prodejů nebo transakcí sloužících k financování,
- prohlášení o informacích zveřejněných v účetní závěrce v souvislosti s finančními nástroji, např. to, že:
  - záznamy zohledňují všechny transakce s finančními nástroji,
  - byly identifikovány všechny nástroje s vloženými deriváty,
- to, zda byly všechny transakce realizovány za běžnou cenu a v tržní hodnotě,
- podmínky transakcí,
- vhodnost ocenění finančních nástrojů,
- to, zda existují neoficiální dohody spojené s libovolnými finančními nástroji,
- to, zda účetní jednotka uzavřela písemné opce,
- záměr vedení a jeho schopnost provést určité úkony,⁴²

⁴⁰ ISA 540, odstavec 22. V odstavci 4 standardu ISA 580 – „Písemná prohlášení“ se uvádí, že písemná prohlášení vedení sama o sobě neposkytují dostatečné a vhodné důkazní informace pro jakoukoli záležitost, o které pojednávají. Jestliže auditor není schopen získat dostatečné a vhodné důkazní informace jiným způsobem, může se jednat o omezení rozsahu auditu, které může mít vliv na zprávu auditora (viz standard ISA 705 – „Modifikace výroku ve zprávě nezávislého auditora“).

⁴¹ ISA 580, odstavec 13.

⁴² V odstavci A80 standardu ISA 540 jsou uvedeny příklady postupů, které mohou být za daných okolností vhodné.

- to, zda události po datu účetní závěrky vyžadují úpravu ocenění a informací zveřejněných v účetní závěrce.

Komunikace s osobami pověřenými správou a řízením a s dalšími osobami

143. S ohledem na nejistoty, s nimiž je spojeno ocenění finančních nástrojů, budou možné dopady případných významných rizik na účetní závěrku zřejmě zajímat ty, kteří mají na starosti správu a řízení. Auditor může informovat o povaze a důsledcích významných předpokladů, které byly použity při oceňování reálnou hodnotou, o míře subjektivity při sestavování předpokladů a o relativní významnosti (materialitě) položek, které jsou oceňovány reálnou hodnotou, ve vztahu k účetní závěrce jako celku. Potřeba mít zavedeny náležitě kontroly nad povinností uzavřít smlouvy o finančních nástrojích a nad následnými oceňovacími procesy může navíc vést k potřebě komunikovat s osobami pověřenými správou a řízením.
144. Standard ISA 260 se věnuje povinnosti auditora komunikovat během auditu účetní závěrky s osobami pověřenými správou a řízením. K záležitostem, o nichž má auditor v souvislosti s finančními nástroji komunikovat s osobami pověřenými správou a řízením, patří:
- skutečnost, že vedení se neseznámilo s povahou nebo rozsahem činností souvisejících s finančními nástroji nebo s riziky, která jsou s těmito činnostmi spojena,
  - významné nedostatky, jež auditor během auditu odhalil v návrhu nebo fungování systémů vnitřních kontrol nebo řízení rizik, které jsou spojeny s činnostmi účetní jednotky v oblasti finančních nástrojů,⁴³
  - významné obtíže při získávání dostatečných a vhodných důkazných informací, které se týkají ocenění provedeného vedením nebo expertem vedení, např. v situacích, kdy vedení není schopno seznámit se s oceňovací metodou, předpoklady a údaji, které použili experti vedení, a tyto informace nejsou expertem vedení poskytnuty ani auditorovi,
  - výrazné rozdílnosti mezi úsudky auditora a úsudky vedení nebo experta vedení v souvislosti s oceněním,
  - možné dopady významných rizik, která musejí být zveřejněna v účetní závěrce, včetně informací o nejistotě spojené s oceněním finančních nástrojů, na účetní závěrku účetní jednotky,
  - názory auditora na vhodnost volby účetních metod a postupů a na zobrazení transakcí s finančními nástroji v účetní závěrce,
  - názory auditora na kvalitativní stránky účetních postupů účetní jednotky a na účetní vykazování finančních nástrojů,
  - absence podrobných a jasně formulovaných pravidel, která se týkají nákupu, prodeje a držení finančních nástrojů, včetně provozních kontrol, postupů

⁴³ Standard ISA 265 – „Předávání informací o nedostacích ve vnitřním kontrolním systému osobám pověřeným správou a řízením účetní jednotky a vedením“ vymezuje požadavky a obsahuje pokyny a doporučení týkající se předávání informací o nedostacích ve vnitřních kontrolách vedení a informování osob pověřených správou a řízením o významných nedostacích v systému vnitřních kontrol. Tento standard objasňuje, že nedostatky ve vnitřních kontrolách může auditor odhalit při provádění postupů vyhodnocování rizik v souladu se standardem ISA 315 (revidované znění) nebo v libovolné jiné fázi auditu.

k vymezení finančních nástrojů jako nástrojů zajišťovacích a monitorování aktivit prováděných s finančními nástroji.

Vhodné načasování takové komunikace bude záviset na okolnostech zakázky. Je ovšem dobré informovat o významných obtížích při provádění auditu co nejdříve je to možné, pokud mohou osoby pověřené správou a řízením auditorovi pomoci s překonáním těchto problémů nebo je-li pravděpodobné, že obtíže povedou k vydání modifikovaného výroku.

Komunikace s regulátory a dalšími osobami

145. V některých případech bude auditor povinen⁴⁴, případně bude sám považovat za vhodné, komunikovat o záležitostech, které se týkají finančních nástrojů, nejen s osobami pověřenými správou a řízením, ale také přímo s regulátory nebo s osobami dohlížejícími na obezřetné podnikání účetních jednotek. Takové komunikování může být užitečné v průběhu celého auditu. V některých jurisdikcích např. bankovní regulátoři spolupracují s auditory a vyměňují si s nimi informace o fungování a používání kontrol, které se vztahují na činnosti spojené s finančními nástroji, o problémech s oceňováním finančních nástrojů na neaktivních trzích a o dodržování předpisů. Taková spolupráce může auditorovi pomoci při odhalování rizik významné (materiální) nesprávnosti.

---

⁴⁴ Např. v souladu se standardem ISA 250 – „Přihlížení k právním předpisům při auditu účetní závěrky“ je auditor povinen určit, zda musí nahlásit zjištěné porušení právních předpisů, nebo podezření na takové porušení, osobám mimo účetní jednotku. Požadavky týkající se komunikování auditora s bankovními supervizory a s dalšími osobami mohou být v mnoha zemích vymezeny zákonem, požadavky supervizorů nebo oficiálními dohodami či protokoly.

Příloha

(Ref.: odstavec A14)

Příklady kontrol, které souvisejí s finančními nástroji

1. Tato příloha obsahuje základní informace o kontrolách, které mohou být zavedeny v účetní jednotce, která provádí velký počet transakcí s finančními nástroji, ať již pro účely obchodování nebo investování, a popisuje příklady těchto kontrol. Tyto příklady nejsou vyčerpávajícím přehledem všech možných kontrol a účetní jednotky si mohou vytvořit odlišné kontrolní prostředí a postupy v závislosti na své velikosti, na odvětví, v němž působí, a na rozsahu transakcí, které s finančními nástroji uskutečňují. Bližší informace o používání konfirmací o obchodech a zúčtovacích institucí jsou uvedeny v odstavcích 25 – 26.
2. Stejně jako v jakémkoli jiném kontrolním systému je někdy nezbytné aplikování kontrol na různých úrovních zopakovat (např. na úrovni prevence, odhalení a monitorování), aby bylo zabráněno výskytu rizika významné (materiální) nesprávnosti.

Kontrolní prostředí účetní jednotky*Snaha o náležitě používání finančních nástrojů*

3. V závislosti na míře složitosti některých činností spojených s finančními nástroji se může stát, že pouze několik málo pracovníků účetní jednotky bude s těmito aktivitami plně obeznámeno nebo bude mít znalosti a zkušenosti potřebné k průběžnému oceňování nástrojů. Používáním finančních nástrojů bez potřebných znalostí a zkušeností se zvyšuje riziko významné (materiální) nesprávnosti.

Zapojení osob pověřených správou a řízením

4. Osoby pověřené správou a řízením dohlížejí na to, jak vedení stanovuje celkovou přijatelnou míru rizika pro účetní jednotku, podílejí se na tomto stanovení a monitorují aktivity účetní jednotky spojené s finančními nástroji. Pravidla a postupy účetní jednotky pro oblast nákupu, prodeje a držení finančních nástrojů zohledňují přístup jednotky k rizikům a znalosti a zkušenosti osob, jež jsou zapojeny do činností spojených s finančními nástroji. Účetní jednotka může navíc zavést struktury a kontrolní procesy pro potřeby správy a řízení, jejichž cílem je:
  - a) informování osob pověřených správou a řízením o investičních rozhodnutích a o vyhodnocení všech významných (materiálních) nejistot ocenění,
  - b) posouzení celkové přijatelné míry rizika, která platí pro transakce účetní jednotky s finančními nástroji.

Organizační struktura

5. Aktivity spojené s finančními nástroji mohou být prováděny buď centrálně, nebo decentralizovaně. Tyto činnosti a související rozhodování závisejí do značné míry na přísunu správných, spolehlivých a včasných manažerských informací. Shromažďování těchto informací je obtížnější, jestliže účetní jednotka působí na více místech a je zapojena do většího počtu obchodních činností. Rizika významné (materiální) nesprávnosti související s aktivitami, které jsou spojeny s finančními nástroji, mohou narůstat se zvětšující se decentralizací kontrolních činností. Platí to zejména u účetních jednotek, které působí na několika místech a někdy i v několika zemích.

Rozdělování pravomocí a povinností

Investiční a oceňovací pravidla a postupy

6. Pokud vedení prostřednictvím jasně formulovaných pravidel a postupů, které schválily osoby pověřené správou a řízením pro oblast nákupu, prodeje a držení finančních nástrojů, udává přesný směr, může určit účinný přístup k podstupování a řízení obchodních rizik. Tato pravidla a postupy budou nejjasnější, když budou vymezovat cíle účetní jednotky týkající se činností zaměřených na řízení rizik a investiční a zajišťovací možnosti, díky nimž lze těchto cílů dosáhnout, a budou-li v nich zohledněny následující skutečnosti:
  - a) rozsah znalostí a zkušeností vedení,
  - b) propracovanost systémů vnitřních kontrol a monitorovacích systémů účetní jednotky,
  - c) struktura aktiv a závazků účetní jednotky,
  - d) schopnost účetní jednotky udržet likviditu a absorbovat ztráty kapitálu,
  - e) druhy finančních nástrojů, o nichž se vedení domnívá, že pomohou s dosažením cílů,
  - f) používání finančních nástrojů, o kterých se vedení domnívá, že pomohou s dosažením cílů, například zda mohou být deriváty použity ke spekulativním účelům, nebo výhradně jako zajištění.
7. Vedení může navrhnout pravidla a postupy, které odpovídají jeho oceňovacím schopnostem, a zavést kontroly, které zaručí, že tato pravidla a postupy budou dodržovány zaměstnanci účetní jednotky odpovědnými za oceňování. Součástí těchto pravidel a postupů mohou být:
  - a) postupy sloužící k navržení a ověření metod používaných při oceňování, včetně postupů k řešení nejistoty ocenění,
  - b) pravidla a postupy zajišťující maximální využití zjistitelných vstupů a určující druhy informací, které mají být shromážděny na podporu ocenění finančních nástrojů.
8. V menších účetních jednotkách mohou transakce s finančními nástroji probíhat jen výjimečně a znalosti a zkušenosti vedení mohou být v tomto ohledu omezené. Zavedení pravidel a postupů pro oblast finančních nástrojů však může libovolné účetní jednotce pomoci stanovit přijatelnou míru rizika a zvážit, zda investování do určitých finančních nástrojů přinese požadované výsledky.

Pravidla a postupy v personální oblasti

9. Účetní jednotky mohou zavést pravidla a postupy, v souladu s nimiž budou klíčoví zaměstnanci z pracovišť „front office“ i „back office“ povinni vzít si na určitou dobu dovolenou. Tento druh kontroly se používá jako nástroj prevence a odhalování podvodu, zejména pokud osoby, které se podílejí na obchodování, vytvářejí falešné obchody nebo nesprávně zaznamenávají transakce.

Využití servisních organizací

10. Účetní jednotky mohou k zahájení nákupu nebo prodeje finančních nástrojů, k vedení záznamů o transakcích nebo k oceňování finančních nástrojů využít rovněž servisních

organizací (např. správců aktiv). Některým účetním jednotkám dodávají tyto servisní organizace podklady k sestavení zpráv a hlášení o finančních nástrojích, které jednotka vlastní. Pokud ovšem vedení není seznámeno s kontrolami, které má zavedeny servisní organizace, auditor nemusí být schopen získat dostatečné a vhodné důkazní informace a ověřit si spolehlivost kontrol v servisní organizaci. Viz standard ISA 402⁴⁵, v souladu se kterým je auditor povinen získat dostatečné a vhodné důkazní informace, pokud účetní jednotka využívá služby jedné či více servisních organizací.

11. Využívání služeb servisních organizací může kontrolní prostředí spojené s finančními nástroji posílit, nebo oslabit. Personál servisní organizace může mít kupříkladu více zkušeností s finančními nástroji než vedení účetní jednotky nebo může mít silnější vnitřní kontroly týkající se účetního výkaznictví. Využívání servisní organizace může také umožnit větší oddělení povinností. Na druhou stranu však může být v servisní organizaci nevyhovující kontrolní prostředí.

Proces vyhodnocování rizik v účetní jednotce

12. Účelem procesu vyhodnocování rizik je posouzení toho, jak vedení identifikuje obchodní rizika, která plynou z používání finančních nástrojů, včetně způsobu, jakým vedení stanovuje odhady významnosti těchto rizik, vyhodnocuje pravděpodobnost výskytu rizik a rozhoduje o krocích, které mají být podniknuty v zájmu řízení rizik.
13. Proces, který účetní jednotka používá k vyhodnocování rizik, je určující pro způsob, jakým vedení vymezuje rizika, která mají být řízena. Cílem procesů řízení rizik je zajistit, aby vedení:
- bylo seznámeno s riziky, s nimiž je příslušný finanční nástroj přirozeně spojen, před tím, než uzavře transakci s finančním nástrojem, včetně cíle, kterým je uzavření transakce a pochopení její struktury (např. ekonomická podstata a obchodní účel aktivit účetní jednotky, které jsou spojeny s finančními nástroji),
  - provedlo řádné due diligence odpovídající rizikům, s nimiž jsou spojeny příslušné finanční nástroje,
  - monitorovalo otevřené pozice účetní jednotky a seznámilo se s tím, jak tržní podmínky ovlivňují rizika hrozící účetní jednotce,
  - mělo zavedeny postupy zaměřené na snižování nebo upravování míry rizikovitosti, je-li to nezbytné, a na řízení rizika dobré pověsti,
  - zajistilo, že tyto procesy budou předmětem přísného dohledu a kontroly.
14. Proces, který je zaveden pro účely monitorování a řízení rizik, by měl:
- odpovídat přístupu účetní jednotky k rizikům, který stanovily osoby pověřené správou a řízením,
  - určovat typy schvalovacích pravomocí pro účely schvalování různých druhů finančních nástrojů a transakcí s nimi, které mohou být uzavřeny, a za jakým účelem. Povolené nástroje a schvalovací pravomoci by měly zohledňovat zkušenosti a znalosti osob, které jsou zapojeny do aktivit souvisejících s finančními nástroji, a potvrzovat snahy vedení o kompetentní jednání,

⁴⁵ ISA 402 – „Zvažované skutečnosti týkající se účetní jednotky využívající služeb servisní organizace“.

- c) stanovit limity maximální povolené rizikovosti u všech druhů rizik (včetně schválených protistran). Povolená rizikovost se může lišit v závislosti na druhu rizika nebo na protistraně;
  - d) zajišťovat objektivní a včasné monitorování finančních rizik a kontrolních činností,
  - e) zajišťovat objektivní a včasné předkládání zpráv a hlášení o rizicích a o výsledcích aktivit s finančními nástroji při řízení rizik,
  - f) vyhodnocovat záznamy aktivit vedení pro účely vyhodnocování rizik u konkrétních finančních nástrojů.
15. Druhy rizik, která účetní jednotce hrozí, a míra, v níž je jim jednotka vystavena, jsou přímo závislé na typu finančních nástrojů, se kterými jednotka obchoduje, a na složitosti těchto nástrojů i objemu transakcí s nimi.

Oddělení řízení rizik

16. Některé účetní jednotky, např. velké finanční instituce s vysokým objemem transakcí s finančními nástroji, mohou být ze zákona nebo dle nařízení povinny ustavit oddělení řízení rizik, případně jej mohou zřídit z vlastního rozhodnutí. Toto oddělení je nezávislé na osobách, které odpovídají za provádění a řízení transakcí s finančními nástroji. Oddělení řízení rizik je odpovědné za předkládání zpráv a hlášení o aktivitách spojených s finančními nástroji a za monitorování těchto aktivit a jeho součástí může být výbor pro řízení rizik, který je ustaven osobami pověřenými správou a řízením. Níže jsou uvedeny příklady klíčových povinností v této oblasti:
- a) zavedení pravidel a postupů k řízení rizik, která byla navržena osobami pověřenými správou a řízením (včetně analýz rizik, která mohou účetní jednotce hrozit),
  - b) navržení limitů rizikovosti a zajištění, aby byly tyto limity dodržovány v praxi,
  - c) sestavení zátěžových scénářů a zajištění toho, že portfolia s otevřenými pozicemi budou podrobena analýze citlivosti, včetně prověření neobvyklých pohybů u pozic,
  - d) prověření nových finančních nástrojů a provedení jejich analýzy.
17. Finanční nástroje mohou být spojeny s rizikem, že případná ztráta by mohla převýšit hodnotu finančního nástroje, která je zúčtována v rozvaze. Náhlý propad tržní ceny určité komodity by například mohl přinutit účetní jednotku k tomu, aby v návaznosti na požadavky týkající se zajištění nebo marže uzavřela forwardovou pozici u dané komodity a realizovala ztráty. Někdy může existence potenciálních ztrát stačit k tomu, aby zpochybnila schopnost účetní jednotky pokračovat ve své činnosti. Účetní jednotka může provést analýzy citlivosti nebo analýzy „value at risk“ a vyhodnotit budoucí teoretické dopady na finanční nástroje s přihlédnutím k tržním rizikům. Analýza „value at risk“ však nezohledňuje v plné míře rozsah rizik, která mohou jednotku ohrožovat. Analýzy citlivosti a scénářů mohou mít rovněž jistá omezení.
18. Na rozhodování účetní jednotky o tom, zda zřídit oddělení řízení rizik a jakou strukturu by toto oddělení mělo mít, budou mít vliv objem a pokročilost aktivit s finančními nástroji. V účetních jednotkách, které nemají samostatné oddělení řízení rizik, například jednotky s relativně málo finančními nástroji nebo s finančními nástroji, které jsou méně složité, bude předkládání zpráv a hlášení o činnostech spojených s finančními nástroji a monitorování těchto činností jednou z povinností

účetního nebo finančního oddělení nebo bude patřit k celkovým povinnostem vedení účetní jednotky, a v těchto jednotkách může fungovat i výbor pro řízení rizik, který byl ustaven osobami pověřenými správou a řízením.

Informační systémy účetní jednotky

19. Hlavním účelem informačního systému účetní jednotky je zpracovávat a zaznamenávat správně všechny transakce, vypořádat je a oceňovat a generovat informace, které umožní řízení rizik u finančních nástrojů a monitorování kontrol. Problémy se mohou objevit v účetních jednotkách, které pracují s velkým objemem finančních nástrojů, zejména pak mají-li několik systémů, které nejsou náležitě propojené a mají manuální rozhraní bez náležitých kontrol.
20. Některé finanční nástroje vyžadují velký počet účetních zápisů. S tím, jak roste pokročilost nebo objem aktivit s finančními nástroji, je rovněž nezbytné, aby se zvyšovala také pokročilost informačního systému. V souvislosti s finančními nástroji se mohou objevit následující specifické záležitosti:
  - a) informační systémy, zejména v menších účetních jednotkách, nejsou schopny zpracovávat transakce s finančními nástroji nebo nejsou správně nakonfigurovány, aby takové transakce zpracovávaly, zejména pokud účetní jednotka nemá žádné předchozí zkušenosti s používáním finančních nástrojů. To může vést ke zvýšenému počtu manuálních transakcí, což dále prohlubuje riziko chyby;
  - b) systémy, které jsou potřebné ke zpracovávání komplexnějších transakcí, nejsou sladěné a je nutné provádět mezi nimi pravidelné sesouhlasování, zejména pokud tyto systémy nemají rozhraní nebo vyžadují manuální zásahy,
  - c) možnost, že komplexnější transakce, které jsou realizovány pouze několika málo osobami, budou oceněny nebo u nich bude zajištěno řízení rizik s využitím tabulkových procesorů, nikoli prostřednictvím hlavních výpočetních systémů; Vzhledem ke způsobu fyzického a logického zabezpečení pomocí hesel u tabulkových procesorů bude jednodušší tato zabezpečení překonat.
  - d) absence kontrol záznamů mimořádných událostí týkajících se systémů, externích confirmací a cenových nabídek makléřů, jsou-li k dispozici, při kterých by byly ověřeny zápisy vygenerované systémy,
  - e) obtíže s kontrolováním a vyhodnocováním klíčových vstupů systémů, které slouží k oceňování finančních nástrojů, zejména pokud za tyto systémy odpovídá skupina obchodníků, kteří jsou z pracoviště „front office“ nebo patří k externím dodavatelům služeb, případně pokud jsou příslušné transakce nezvyklé nebo probíhají jen velmi zřídka,
  - f) skutečnost, že nebyl posouzen návrh a kalibrace komplexních modelů, které byly použity ke zpracování těchto transakcí, a to při dokončení návrhu a kalibrace, ani následně v pravidelných intervalech,
  - g) možnost, že vedení nesestavilo knihovnu modelů, ve které by byl kontrolován přístup k modelům, provádění změn v modelech a jejich používání a která by umožňovala zajistit maximální průkaznost akreditovaných verzí modelů spolu s prevencí neoprávněného přístupu k modelům a jejich neoprávněného upravování,

- h) nepřiměřené investice do systémů řízení rizik a kontrol v účetní jednotce, která provádí pouze omezený počet transakcí s finančními nástroji, a možnost, že vedení si nesprávně vyloží výstupy těchto systémů, jestliže nemá s těmito typy transakcí zkušenosti,
- i) možnost, že účetní jednotka bude potřebovat externí systémy, například od servisní organizace, ke správnému zaznamenání, zpracování a zaúčtování transakcí s finančními nástroji, případně k náležitému řízení rizik u takových transakcí, a skutečnost, že bude potřebovat správně sesouhlasit výstup od externích poskytovatelů systémů,
- j) další záležitosti týkající se bezpečnosti a kontrol, které jsou relevantní ve vztahu k používání elektronické sítě, jestliže účetní jednotka realizuje transakce s finančními nástroji prostřednictvím internetu.

21. Informační systémy spojené s účetním výkaznictvím představují důležitý zdroj informací pro přípravu kvantitativních údajů, které mají být zveřejněny v účetní závěrce. Účetní jednotky však mohou navrhnout a pro účely interního výkaznictví používat nefinanční systémy, které generují informace zahrnuté do kvalitativních údajů zveřejněných v účetní závěrce, například v souvislosti s riziky a nejistotami nebo s analýzami citlivosti.

Kontrolní činnosti účetní jednotky

22. Úkolem kontrolních činností v oblasti transakcí s finančními nástroji je předcházet problémům, které účetní jednotce brání v dosahování jejích cílů, nebo tyto problémy odhalovat. Tyto cíle mohou být spojeny s provozem jednotky, s účetním výkaznictvím nebo s dodržováním předpisů. Při navrhování kontrolních činností spojených s finančními nástroji je v potaz brána složitost a objem transakcí s finančními nástroji a součástí těchto kontrolních činností bývá proces schvalování, náležité rozdělení povinností a další pravidla a postupy, které mají zajistit, že kontrolní cíle účetní jednotky budou splněny. S identifikací kontrol a s odhalováním chybějících kontrol pomáhají procesní diagramy. Tento Praktický materiál se zaměřuje na kontrolní činnosti spojené s úplností, správností a existencí, s oceňováním, zobrazováním a zveřejňováním informací.

Schvalování

23. Schvalování může ovlivnit tvrzení na úrovni účetní závěrky jednak přímo, ale i nepřímo. I když je například transakce realizována v rozporu s pravidly a postupy účetní jednotky, může být i tak zaznamenána a zaúčtována správně. Neschválené transakce však výrazně zvyšují riziko, které hrozí účetní jednotce, a tím se zásadně prohlubuje riziko významné (materiální) nesprávnosti, neboť tyto neschválené transakce by obešly systém vnitřních kontrol. Aby bylo toto riziko sníženo, může mít účetní jednotka zavedena jasná pravidla určující, které transakce mohou být prováděny a kým mohou být realizovány, a dodržování těchto pravidel bude sledováno pracovištěm „back office“. Pokud bude vedení monitorovat obchody, které realizují jednotlivci, a prověřovat například nezvykle vysoké objemy transakcí nebo mimořádně zisky či ztráty z nich, pomůže mu to zajistit dodržování pravidel účetní jednotky včetně postupů schvalování nových typů transakcí a posuzování toho, zda došlo k výskytu podvodu.

24. Účelem záznamů účetní jednotky, které zachycují zahajování obchodů, je zjistit povahu a účel jednotlivých transakcí a identifikovat práva a povinnosti vyplývající ze všech smluv o finančních nástrojích, včetně vymahatelnosti smluv. Kromě základních účetních informací, jako je nominální hodnota, obsahují úplné a správné záznamy obvykle alespoň následující údaje:
- totožnost osoby, která transakci provedla,
  - totožnost osoby, která transakci zaznamenala (pokud se liší od osoby, která transakci provedla), datum a čas zahájení transakce a způsob, jakým byla transakce zaznamenána v informačních systémech účetní jednotky,
  - povaha a účel transakce včetně toho, zda má sloužit k zajištění podnikatelských rizik.

Rozdělení povinností

25. Rozdělení povinností a přidělení úkolů jednotlivým pracovníkům je důležitou kontrolní činností, především ve spojitosti s finančními nástroji. Úkoly spojené s činnostmi, které se týkají finančních nástrojů, mohou být rozděleny mezi několik oddělení, a to například následovně:
- realizace transakce (obchodování) – v účetních jednotkách s velkým objemem transakcí s finančními nástroji může být tímto úkolem pověřeno pracoviště „front office“,
  - zadávaní příkazů k provedení plateb v hotovosti a přijímání částek v hotovosti (vypořádání),
  - rozesílání konfirmací o provedených obchodech a sesouhlasování případných rozdílů mezi záznamy účetní jednotky a odpověďmi od protistran,
  - správné zaznamenávání všech transakcí do účetních záznamů,
  - monitorování limitů rizik; V účetních jednotkách s velkým objemem transakcí s finančními nástroji může tento úkol plnit oddělení řízení rizik,
  - monitorování pozic a oceňování finančních nástrojů.
26. V řadě organizací mají osoby investující do finančních nástrojů, osoby, které finanční nástroje oceňují, osoby odpovídající za vypořádání finančních nástrojů a osoby, které mají na starosti zaznamenávání finančních nástrojů a účtování o nich zcela oddělené pravomoce a povinnosti.
27. Je-li účetní jednotka příliš malá na to, aby pravomoci a povinnosti náležitě oddělila, je při monitorování aktivit s finančními nástroji nanejvýš důležitá role vedení a osob pověřených správou a řízením.
28. V některých účetních jednotkách funguje v oblasti vnitřních kontrol oddělení nezávislého ověřování cen. Toto oddělení odpovídá za nezávislé ověření cen některých finančních nástrojů a k ověřování využívá různé zdroje údajů, metody a předpoklady. Oddělení nezávislého ověřování cen nabízí objektivní pohled na určování cen, které byly navrženy jiným úsekem účetní jednotky.
29. Za stanovení pravidel a postupů oceňování a zajištění dodržování těchto pravidel a postupů obvykle odpovídají pracoviště „middle office“ nebo „back office“. Účetní jednotky, které používají finanční nástroje ve větší míře, mohou provádět každodenní

ZVLÁŠTNOSTI PŘI AUDITU FINANČNÍCH NÁSTROJŮ

oceňování svého portfolia finančních nástrojů, kontrolovat změny v ocenění jednotlivých finančních nástrojů, a testovat tak přiměřenost ocenění.

Úplnost, správnost a existence

30. Pravidelné sesouhlasování záznamů účetní jednotky na záznamy bank a externích správců finančních nástrojů pomáhá účetní jednotce zajistit správné zaznamenání transakcí. Důležité je oddělení povinností osob, které realizují obchody, a osob, které obchody sesouhlasují, a také zavedení striktního postupu kontrolování těchto rekongiliací a zúčtování sesouhlasených položek.
31. Zavedeny mohou být rovněž kontroly, které vyžadují, aby obchodníci identifikovali, zda může mít složitý finanční nástroj, například vložený derivát, jedinečné vlastnosti. V takových případech může být v účetních jednotkách samostatné oddělení, které posuzuje komplexní transakce s finančními nástroji hned při jejich zahájení (tomuto oddělení se říká „skupina pro kontrolu produktů“) a ve spolupráci se „skupinou pro účetní postupy“ zajišťuje správné zaúčtování transakce. V menších účetních jednotkách tyto skupiny pro kontrolu produktů být sice nemusejí, avšak mohou mít zaveden postup, kterým jsou už při uzavření prověřovány komplexní smlouvy o finančních nástrojích. Zajistí se tak, že tyto smlouvy jsou zaúčtovány správně a v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví.

Monitorování kontrol

32. Účelem průběžných monitorovacích aktivit účetní jednotky je odhalit a napravit všechny případné nedostatky v účinnosti kontrol, které jsou spojeny s transakcemi s finančními nástroji a s oceněním těchto nástrojů. Je důležité, aby účetní jednotka měla v souvislosti s činnostmi spojenými s finančními nástroji zajištěn adekvátní dohled a prověřování, k nimž patří:
- a) skutečnost, že všechny kontroly musejí být prověřovány, např. monitorování provozních statistik jako je počet sesouhlasovaných položek nebo rozdíl mezi interním určování cen a externími zdroji jejich určování,
  - b) potřeba mít silné kontroly v oblasti informačních technologií a monitorovat a ověřovat jejich používání,
  - c) potřeba zajistit, aby informace, které jsou výstupem různých procesů a systémů, byly řádně sesouhlaseny; proces oceňování nebude příliš přínosný, pokud jeho výstup nebude řádně sesouhlasen na hlavní knihu.
33. Ve větších účetních jednotkách jsou aktivity spojené s finančními nástroji zpravidla sledovány sofistikovanými počítačovými systémy, které zajišťují včasné vypořádání nástrojů. Komplexnější počítačové systémy mohou generovat automatické zápisy na clearingové účty a monitorovat pohyby peněžních prostředků. Cílem zavedení kontrol zpracování transakcí je pak zajistit, že aktivity s finančními nástroji jsou náležitě promítnuty do záznamů účetní jednotky.

Účelem počítačových systémů může být produkování zpráv a hlášení o výjimkách, které upozorňují vedení na situace, kdy byly finanční nástroje použity neschváleným způsobem nebo kdy provedené transakce porušily limity stanovené pro danou protistranu. Ani sofistikovaný počítačový systém však nemůže zaručit úplnost záznamů o transakcích s finančními nástroji. Vedení proto často zavádí do užívání doplňkové postupy, které mají zvýšit pravděpodobnost toho, že všechny transakce budou zaznamenány.